

wijzigingen, renvoaien,
aantekeningen, enz.

GEHEIM

ontwerp

uw kenmerk:

uw brief van:

Hierbij bied ik U het maandoverzicht over de maanden maart en april 1979 aan, samengesteld door de Sectie Inlichtingen van de Afdeling Inlichtingen en Veiligheid van mijn staf. Ten aanzien van de inhoud moge ik kortshalve naar de Samenvatting verwijzen.

CLAS
voor deze
hfd Sectie Inla
de lkol

C.KLOOS

X Verzendlijst behorende bij brief CLAS VAN
nr.:

<u>Aan</u>	<u>exnr. brief</u>	<u>exnr. bijlage</u>
Minister	1	1
dtv: SG	2	2
C- 1 Lk	3	3 t/m 5
NTC	4	6
C-COKL	5	7
Dir HKS	6	8
Gouv KMA	7	9
C-SMID	8	10 en 11
IGDKL	9	12
Defat Bonn	10	13
Lamat Londen	11	14
Lamat Washington	12	15
Lalumat Parijs	13	16
Defat Ankara	14	17
Defat Damscus	15	18
Lamarlumat Jakarta	16	19
Defat Belgrado	17	20
Defat Warschau	18	21
Defat Oslo	19	22
Defat Ottawa	20	23
C-Kmar, bur 2.2.	21	24
<u>i.a.a.</u>		
Stasdef C.H.J.van Lent	22	25
Stasdef dr W.v.Eekelen	23	26
CDS	24	27 en 28 waar- van één ex brstemd voor HPMV
DGM	25	29
DGEF	26	30
DPKL	27	31
DMKL-T	28	32
(NL)Senior Nationaļ officer		
NORTHAN	29	33
NMR Neth AFCENT	30	34
NMR Neth SHAPE tav maj A.klein	31	35

P = F 49.

GEHEIM

GEHEIM

**MINISTERIE VAN DEFENSIE
LANDMAGTSTAF
AFD INLN VEIL**

MAANDOVERZICHT

maart / april 1979

GEHEIM

GEHEIM

i

MAANDOVERZICHT

MAART / APRIL 1979

De achter de evaluatie geplaatste letters hebben uitsluitend betrekking op interne verwerking en zijn derhalve voor de geadresseerden niet van belang.

GEHEIM

INHOUDSOPGAVE

	<u>BLZ:</u>
SAMENVATTING	1-2
<u>DEEL I: OOST-EUROPA</u>	
<u>Hoofdstuk A: Politiek</u>	
1. <u>Warschaupakt</u>	
a. Beraad Geheime Diensten	3
b. Houding Roemenië	4
2. <u>Sovjet-Unie</u>	
a. Dag van de Strijdkrachten	5-7
b. Mutaties in Partijsecretariaat en GOSPLAN	7-9
3. <u>Roemenië</u>	
a. Mutaties in Regering en Partijleiding	10-11
4. <u>Joegoslavië</u>	
a. Internationale Situatie en Defensie in de media	12-16
<u>Hoofdstuk B: Economie</u>	
1. <u>CEMA</u>	
a. Zitting van het Uitvoerende Comité	17-19
b. Schatting van de Sovjet- en NSWP-tankproductie	19-20
2. <u>DDR</u>	
a. Nieuwe regeling "Intershops"	21-24
3. <u>Roemenië</u>	
a. Economische ontwikkeling in 1978	25-27
<u>Hoofdstuk C: Landstrijdkrachten</u>	
1. <u>Activiteiten</u>	
a. Warschaupakt algemeen	28
b. Sovjet-Unie	28-29
c. DDR	29-30
d. Polen	31
e. Joegoslavië	31
2. <u>Materieel</u>	32-33
3. <u>Moreel</u>	
a. Polen	34-36

BLZ:

DEEL II: MIDDEN-OOSTEN/AFRIKA

1. <u>De ontwikkelingen n.a.v. het Egyptisch-Israëliische vredesverdrag</u>	37-40
2. <u>Libanon</u>	41-44
3. <u>Iran</u>	45-46
4. <u>West-Sahara</u>	47-50

DEEL III: AZIE/VERRE OOSTEN

1. <u>Afganistan</u>	
a. Binnenlandse Ontwikkelingen en relatie tot Sovjet-Unie	51-56

SAMENVATTING1. Oost-Europa

Bij alle mogelijke gelegenheden worden met nadruk de eenheid van de Warschaupaktstaten/CEMA en de betekenis van dit Pakt verkondigd; zo ook weer op de Dag van de Sovjet Strijdkrachten. Op alle gebieden worden dan ook gezamenlijke conferenties gehouden, maar desondanks blijkt steeds weer dat deze "eenheid" voornamelijk op papier bestaat; m.n. Roemenië blijft zich op zijn eigen wijze opstellen.

De betrekkingen tussen Joegoslavië en de Sovjet-Unie zijn de laatste tijd weer verslechterd. Duidelijk blijkt dat Joegoslavië "agressie van de kant van de Sovjet-Unie" niet uitsluit.

Van de "nieuwe" Sovjet tanks (T-64 en T-72) blijken er, tot 1978, reeds ruim 10.000 te zijn geproduceerd. Tevens blijkt dat de Sovjet-Unie per jaar ca. 3500 tanks kan produceren, waarbij dan nog de productie in Polen en Tsjechoslowakije kan worden opgeteld.

De economische resultaten in Roemenië steken nog steeds gunstig af bij die van de overige NSWP-landen, hoewel de ontwikkeling in de economie ook in dit land achterbleef bij de verwachting.

Bij de Warschaupakt landstrijdkrachten vonden in de verslagperiode levendige oefen-/opleidingsactiviteiten plaats.

Invoering van nieuwe en verbeterde bewapening bij m.n. de Sovjet landstrijdkrachten blijft onverminderd voortgang vinden.

Nadat de Sovjet strijdkrachten (voor een deel) zijn voorzien, worden daarna de NSWP-strijdkrachten met deze wapens uitgerust.

In de Warschaupaktstaten, en vooral in Polen, valt een groot alcoholmisbruik waar te nemen, dat doorwerkt tot in de strijdkrachten. Uit een bericht over de Poolse strijdkrachten blijkt dat dit misbruik in bijna alle categorieën voorkomt, waardoor maatregelen tegen dit misbruik nauwelijks worden uitgevoerd.

2. Midden-Oosten/Afrika

De toestand in het Midden-Oosten wordt nog steeds beheerst door het vredesakkoord tussen Israël en Egypte en de "revolutie" in Iran.

3. Azië/Verre-Oosten

De binnenlandse toestand in Afganistan is weer verder verslechterd, hetgeen de Sovjet-Unie grote zorgen baart.

DEEL I : OOST EUROPAHoofdstuk A : Politiek1. Warschaupakta. Beraad Geheime Diensten

Na afloop van een bijeenkomst in Praag van vertegenwoordigers van veiligheidsdiensten uit "socialistische broederlanden" over "versterking van de veiligheid van de socialistische gemeenschap en de veiligheid van burgers in de socialistische landen" werden de deelnemers op 4 april ontvangen door de Tsjechoslowaakse partijleider-president Husak. (B-2)(W)

Commentaar: Voor zover bekend vinden regelmatig op hoog niveau bijeenkomsten plaats van functionarissen van de veiligheidsdiensten van de WP-landen, doch deze komen zelden in de openbaarheid. Het feit dat deze bijeenkomst nu wel in de Tsjechoslowaakse media genoemd werd kan daarom opmerkelijk genoemd worden.

In dit verband is de plaats van samenkomst, Praag, wellicht van belang in samenhang met de voortdurende problemen die Tjechoslowakije ondervindt met de Charta '77 beweging en met name ook de ontmoetingen die hebben plaatsgevonden tussen Tsjechoslowaakse, Poolse en mogelijk ook Sovjet dissidenten, alsmede de uitgave van gezamenlijke publikaties met o.m. Hongaren. Een en ander zou een waarschuwing voor de dissidenten kunnen inhouden en een voorbode kunnen zijn voor verscherpte veiligheidsmaatregelen. Of hernieuwde arrestaties in Polen en berichten over een eventueel gezamenlijk optreden i.v.m. het bezoek van Paus Johannes-Paulus II aan Polen in juni a.s. met deze conferentie in verband kunnen worden gebracht, kan nog niet worden beoordeeld. Over de deelnemende landen werd overigens in het persbericht geen enkele mededeling gedaan, zodat niet duidelijk is of alle WP-lidstaten vertegenwoordigd waren. In dit verband kan eraan herinnerd worden dat in 1977 Roemenië t.a.v. gecoördineerde maatregelen jegens dissidenten een duidelijk afwijkende positie innam.

Confidentieel

b. Houding Roemenië

Bij een vijftal gebeurtenissen welke tussen eind februari en eind maart in Tjechoslowakije, Roemenië, Bulgarije en de Sovjet-Unie plaatsvonden bleek dat Roemenië zich binnen het Oosteuropese samenwerkingsverband op eigen wijze blijft opstellen, zij het dat al deze gebeurtenissen betrekking hadden op het Chinees-Vietnamese conflict. Opmerkelijk was dat een verklaring van het Executief Comité van de CEMA, de Oosteuropese economische "gemeenschap", uitgegeven na de 89e Zitting in Moskou van 27 tot 29 maart, de indruk wekt namens alle CEMA lidstaten te spreken. Eerst uit de daarop volgende opsomming blijkt dat Roemenië ontbreekt hoewel het wel in de zitting vertegenwoordigd was. Deze verklaring omvatte naast een veroordeling van China en in algemene termen gestelde steunbetuiging aan Vietnam tevens een toezegging voor directe hulpverlening aan Vietnam, waarbij de gebruikte terminologie duidelijk maakt dat deze hulp ook militaire hulp kan omvatten.

2. Sovjet-Unie

enstgeheim

a. Dag van de Strijdkrachten

In verband met de Chinese inval in Vietnam was dit jaar in redes en artikelen ter gelegenheid van de Dag der Strijdkrachten, 23 februari, veel plaats ingeruimd voor veroordelingen van het "verraderlijke" Chinese optreden. Daarnaast verklaarde de Minister van Defensie, MSU Ustinov, onder meer dat het Sovjet leger alles doet om de "broederlijke verdedigingsalliantie van de socialistische landen" (het Warschaupakt) te versterken en het gevechtsvermogen "op een daartoe passend niveau" te houden. Tevens verklaarde hij dat de Warschaupakt organisatie in de strijd voor de vrede een uiterst belangrijke rol speelt.

In zijn rede t.g.v. de verkiezingen, voor de Opperste Sovjet welke hij hield op de Dag van de Strijdkrachten, verklaarde Ustinov verder nog:

"De materiële en technische basis van het leger (inclusief de luchtstrijdkrachten) en de marine wordt voortdurend versterkt Dit staat ons toe hun technisch uitrustingsniveau te verbeteren en hun mobiliteit, vuur- en slagkracht te vergroten ... De gevechtsgereedheid van de Sovjet strijdkrachten staat op een hoog niveau, waardoor de succesvolle oplossing van elke taak die door de Partij en het volk gesteld wordt, verzekerd is. Het is het waard om dit duidelijk te maken aan allendie ervan houden met vuur te spelen en met sabels te rammen, waar zij ook zijn -- in het Westen of in het Oosten".

De Chef van de Generale Staf en 1e Plaatsvervangend Minister van Defensie, MSU Ogarkov, meende dat de Sovjet-Unie door de internationale omstandigheden "gedwongen is de nodige maatregelen te treffen om het verdedigingsvermogen van het land en haar strijdkrachten verder te versterken". In soortgelijke bewoordingen liet 1e Plv. Minister van Defensie MSU Sokolov zich uit, en beiden spraken evenals Ustinov met lof over de rol van het Warschaupakt bij de bescherming van de verworvenheden van het socialisme. In een artikel in het partijblad "Partiynaya Zhizn" noemde Ogarkov verder nog de oprichting van het Staats Defensie Comité (GKO), waarin alle macht van de Sovjet-Unie tijdens de Tweede Wereldoorlog geconcentreerd werd, onder leiding van Stalin als een van de (onmisbare) basisvoorwaarden voor de Sovjet overwinning.

In een artikel in het legerblad "Rode Ster" werd e.e.a. wat anders gezegd: "Voor het bestuderen en coördineren van de inspanningen van front en achterland werd het Staats Defensie Comité opgericht met aan het hoofd I.V. Stalin".

In een artikel in "Kommunist", tenslotte, schreeft Irgen Yepishev, het Hoofd van het Politieke Hoofddirectoraat van de Sovjet Strijdkrachten en in wezen gelijk te stellen met een 1e Plv. Minister van Defensie, dat oorlogen het socialisme vreemd zijn en dat militaire maatregelen slechts één doel hebben, nl. het verdedigingsvermogen zeker te stellen. De functie van de Sovjet strijdkrachten is daarom volgens Yepishev volledig geconditioneerd door externe omstandigheden. Als uitvloeisel daarvan verklaart Yepishev verder: "Het is bekend dat nucleaire raketwapens in het bezit van het Imperialisme een reële bedreiging van de mensheid vormen, terwijl zulke wapens in het bezit van de Sovjet strijdkrachten dienen voor de bescherming van het geavanceerde sociale stelsel, van de wereldvrede". (C-2)(W)

Confidentieel

Commentaar: De diverse uitlatingen over de gevechtsgereedheid het materieel en de versterking van het defensief vermogen zijn niet ongebruikelijk, en bieden géén nieuwe gezichtspunten. Tevens werd aandacht gevraagd voor het feit dat de Sovjet Unie géén overmacht nastreeft, hetgeen evenmin een nieuw gezichtspunt biedt. Opvallend was wel de aandacht voor de betekenis van het Warschaupakt, zeker gezien de context van de diverse artikelen en redes: de Dag van de Sovjet strijdkrachten.

Eveneens opvallend waren Ogarkov's uitlatingen over de oprichting van het Staats Defensie Comité o.l.v. Stalin tijdens de Tweede Wereldoorlog. Dit thema werd een jaar geleden bij de viering van de 60e verjaardag van de Sovjet strijdkrachten eveneens in soortgelijke bewoordingen genoemd. Een en ander kan samenhangen met een mogelijke rehabilitatie van de 100 jaar geleden geboren Stalin, met name vanwege zijn verdiensten in de Tweede Wereldoorlog. Anderzijds kan het herhaald noemen van het Staats Defensie Comité (GKO) uitgelegd worden als aanduiding dat bepaalde door Stalin gecreëerde organisatiestructuren een blijvende rol in het Sovjet defensiege-

beuren blijven vervullen.

Ten aanzien van Yepishev's uitlatingen, tenslotte, dient gesteld te worden dat deze niet los van diens functie gezien mogen worden en dat zij dienen voor het ideologisch rechtvaardigen en motiveren van de Sovjet militaire opbouw.

Gezien de opmerking dat de functie van de Sovjet strijdkrachten volledig door externe omstandigheden geconditioneerd is en gezien de herhaalde Sovjet kritiek op vergroting van de Westerse (en Chinese) defensie-inspanningen kan e.e.a. uitgelegd worden als aanwijzing voor hetvoortgaan van de militaire opbouw. Yepishev's opmerkingen over de nucleaire bewapening vormen opnieuw een bevestiging dat de SU inzake het hebben van militaire macht in het algemeen en nucleaire bewapening i.h.b., met ideologisch bepaalde, dubbele maten meet.

confidentieel

b. Mutaties in Partijsecretariaat en GOSPLAN

Op 15 februari werd de 51-jarige Partijsecretaris voor de Defensie-industrie, Ryabov, benoemd tot 1e Plv Voorzitter van het Staatsplan Bureau (GOSPLAN), "in verband met de noodzaak GOSPLAN verder te versterken". Tijdens een zitting van het Centraal Comité van de CPSU op 17 april werd vervolgens zijn ~~af-~~ treden als partijsecretaris bekend.

Eveneens tot 1e Plv GOSPLAN-voorzitter werd de 50-jarige Ryzhkov, tot dusver 1e Plv Minister voor Zware en Transport Machinebouw, benoemd. Beiden waren afkomstig uit Sverdlovsk, een der belangrijkste industriële centra in de Sovjet-Unie, vooral voor de zware en defensie industrie. Buiten hen zijn er drie andere 1e Plv GOSPLAN-voorzitters, de 61-jarige Isayev, de 50-jarige Paskar en de 70-jarige Titov. Op 3 december j.l. overleed de 61-jarige 1e Plv GOSPLAN-voorzitter Lebedev, terwijl een tweetal Plv GOSPLAN-voorzitters op 15 februari werden ontslagen (Pertsev en Rakovsky) en één nieuwe vice-voorzitter werd benoemd (Vanchikov). (B-2)(G/R/W).

geheim

Commentaar: Van genoemde GOSPLAN-mutaties is de benoeming van Ryabov de belangrijkste. Het feit dat hij een belangrijke centrale partijfunctie al na 2½ jaar moet inruilen voor een regeringsfunctie op het tweede plan, houdt in de Sovjet verhoudingen doorgaans

een degradatie in. Dit geldt des te meer omdat GOSPLAN de laatste tijd herhaaldelijk tamelijk fel is bekritiseerd, waarbij opvallend is dat Ryabov zelf al in 1976 GOSPLAN indirect aanviel. Met name kan ook verwezen worden naar een rede van partijleider-president Brezhnev voor het Centraal Comité Plenum van eind november 1978 waarin hij tevens enkele veranderingen in GOSPLAN aankondigde, alsmede naar uitspraken van o.m. Premier Kosygin. Een dergelijke degradatie zou tevens een aanwijzing inhouden over de positie van de "sponsor" van Ryabov in het Politbureau, nl. Kirilenko. Daarbij valt op te merken dat Kirilenko's protocollaire positie tijdens de recente "verkiezingscampagne" voor de Opperste Sovjet in vergelijking met 1974 niet ongunstiger was, door het wegvallen van de in 1977 afgezette president Podgorny, daarentegen zelfs licht verbeterd was. Ook anderszins valt geen duidelijke positieverzwakking voor Kirilenko te constateren. Op grond van voorgaande is allerminst duidelijk of Ryabov's positie werkelijk verzwakt is, en is mogelijk zelfs sprake van een positieve verbetering op de lange termijn. In dit verband dient bedacht te worden dat topleiders in de Sovjet-Unie doorgaans gerecruteerd worden op basis van een breed ervaringsbereik, d.w.z. door ervaring in partijorganisaties op regionaal én unie niveau en regeringservaring, zo mogelijk op zowel het binnenlandse als buitenlandse vlak.

Ryabov's carrière in beschouwing nemend valt op dat hij van 1971 tot 1976 partijleider in Sverdlovsk was, vervolgens van oktober 1976 tot februari 1979 Partijsecretaris voor de Defensie-industrie en nu 1e Plv. Voorzitter van GOSPLAN. Bovendien valt op dat hij als partijsecretaris tenminste éénmaal bij een buitenlands CP-Congres (Griekenland) de Sovjet-Unie vertegenwoordigde en bij enkele bezoeken van buitenlandse CP-delegaties betrokken was. Ryabov's nieuwe functie zou daarom met zich meebrengen dat hij over het gehele voor een hogere functie gewenste ervaringsbereik zal kunnen beschikken. Hierbij ware in de eerste plaats te denken aan de functie van GOSPLAN-voorzitter, als opvolger van de nu 68-jarige Baibakov, echter ook op wat langere termijn aan de functie

van 1e Plv Premier (naast of als opvolger van de 74-jarige Brezhnev vertrouweling Tikhonov) of Premier (nu de 75-jarige Kosygin). Een dergelijke promotie zou met name in het verschiet kunnen liggen als Ryabov in het GOSPLAN een vooraanstaande rol zou weten te vervullen en zijn reputatie van gedegen economische manager waarmaakt. Met betrekking tot het geheel van GOSPLAN mutaties valt een direct verband te leggen met de uitspraak van Brezhnev tijdens het November-Plenum van het CC (zie boven) en de officiële motivatie voor Ryabov's benoeming. De personele mutaties duiden op belangrijke wijzigingen in het apparaat met de bedoeling het planningsproces te verbeteren. Opvallend is welkdat alle drie nieuw benoemde functionarissen uit de metaal-sector afkomstig zijn, hetgeen zou kunnen wijzen op veranderingen in met name deze richting.

Tot slot moet nog geconstateerd worden dat nog geen opvolger voor Ryabov als partijsecretaris voor de defensie-industrie is aangewezen, en dat deze functie, althans voorlopig, nog vacant blijft. In dit verband dient opgemerkt te worden dat na de benoeming van Ryabov's voorganger, Ustinov, tot Minister van Defensie zich eveneens een korte periode zonder partijsecretaris voor de defensie-industrie voordeed.

3. Roemenië

Dienstgeheim

a. Mutaties in Regering en Partijleiding

Op 29 maart werd de Roemeense premier, de 62-jarige Manescu "op eigen verzoek wegens gezondheidsredenen" van zijn functie ontheven. Hij blijft echter lid van het Politieke Executieve Comité (PEC) en van het Permanente Bureau van de Roemeense Communistische Partij. Als opvolger van Manescu werd de 54-jarige Verdets tot premier benoemd, die tot dusver Voorzitter van het Staatsplan Comité en één van de twee 1e Vice-premiers was. Hij maakt bovendien deel uit van het PEC en het Permanente Bureau. Tot opvolger van Verdets in het Staatsplan Comité werd benoemd de economische expert Constantin, die tevens werd benoemd tot plaatsvervangend lid van het PEC en Vice-premier. Hij was tot dusver leider van de adviesraad van partijleider-president Ceausescu. Tenslotte werd Radulescu ontslagen als vice-premier in verband met zijn benoeming tot vice-president van de Staatsraad, doch hij blijft lid van het PEC en van het Permanente Bureau.

In de partijtop werden twee nieuwe secretarissen van het Centraal Comité benoemd, ter vervanging van de op 31 januari j.l. ontslagen Bobu en Musat (zie MO 2/79). Op het vlak van de kaderzaken werd Bobu opgevolgd door Popa, die tot dusver staatssecretaris met ministersrang in het Ministerie voor de Chemische Industrie was. Opvolger van Musat met verantwoordelijkheid voor buitenlandse betrekkingen werd Radulescu, die tot februari plaatsvervangens minister voor buitenlandse zaken was en eerder o.m. op het terrein van de Agitprop leidende functies bekleedde.

(B-2) (R/W)

Confidentieel

Commentaar: Er zijn meerdere aanwijzingen dat de gezondheidstoestand van de afgetreden premier Manescu inderdaad niet zo goed was.

E.e.a. zou echter tevens gericht kunnen zijn op het vergroten van de slagvaardigheid van de regering bij het aanpakken van de economische problemen waar Roemenië mee kampt.

De overige mutaties in de staatsorganen hangen nauw samen met Manescu's ontslag, en bieden op zich geen verrassingen. Wel valt op te merken dat Partijleider-president Ceausescu ook nu weer een beroep heeft gedaan op een betrekkelijk kleine kring rondom hem, in het kader van zijn beleid hen tussen een aantal sleutelfuncties in de partij- en staatshierarchie te laten

MO 3/79

GEHEIM

rouleren. Opvallend is daarbij de relatief snelle opkomst van de nieuwe Staatsplan voorzitter en vice-premier Constantin. Overigens lijkt de nieuwe premier Verdet een krachtiger persoonlijkheid te zijn dan zijn wat kleurloze voorganger Manescu, hetgeen mede tot uitdrukking kwam in zijn inaugurele rede voor het Roemeense parlement op 30 maart. Hierin maakte hij in een relatief vroeg stadium duidelijk, tekortkomingen in activiteiten in verschillende sectoren en in het werk van verschillende ministeries, organisaties en economische eenheden te willen aanpakken.

Ten aanzien van de twee nieuw benoemde partijsecretarissen valt op dat beide in het begin van de 70er jaren binnen de partijhierarchy een val maakten en nu beide vanuit een relatief onopvallende regionale functie via een vice-ministerschap weer op de voorgrond treden, te meer daar het twee belangrijke secretariaatsfuncties betreft. Voor Radulescu geldt bovendien dat hij in sterkere mate dan zijn voorganger Musat ervaring op het buitenlandse politieke vlak verenigt met ervaring op het terrein van de agitatie en propaganda (1963-1972).

Dit laatste betekent waarschijnlijk dat propagandistisch optreden een belangrijk element in de relatief onafhankelijke buitenlandse politieke opstelling van Roemenië blijft: en wellicht zelfs nog aan betekenis zal toenemen (zie ook MO 2/79). Dit zou een negatieve uitwerking op de Sovjet-Roemeense betrekkingen met zich mee kunnen brengen, doch anderzijds kan Radulescu's Agitprop-ervaring leiden tot een voorzichtiger doch wellicht doelmatiger propagandistisch optreden. Zijn terugkeer in het centrale apparaat nadat hij in 1977 partijleider in het door mijnwerkersstakingen getroffen gebied was, betekent mogelijk dat hij toen door zijn optreden indruk heeft weten te wekken, en dat men daar nu internationaal van wil profiteren.

GEHEIM

4. Joegoslavië

lenstgeheim

a. Internationale Situatie en Defensie in de media

In een interview van het Joegoslavische weekblad "NIN" met de commandant van de Territoriale Verdediging van de Republiek Servië, Kolgen Tanaskovic, werden onlangs enkele belangwekkende uitspraken gedaan. Het interview, gepubliceerd op 23 maart onder de titel "Hoe wij ons zelf zullen verdedigen", opent met de redactionele uitspraak : "De militair-politieke toestand in de wereld is, naar het oordeel van de op dit terrein meest deskundigen, niet goed, en verslechtert dag in dag uit, zelfs met het uur....". De redactie betoogt verder dat er "vrijwel niets van detente is overgebleven" en dat de militaire factor aan betekenis wint, met name in de betrekkingen tussen de grote mogendheden.

Ook Joegoslavië kan zich aan deze ontwikkelingen niet onttrekken. Tanaskovic verklaarde dat Joegoslavië "op dit ogenblik beter dan ooit tevoren volkomen is voorbereid om iedere agressor te weerstaan, hetgeen ook een technisch superieure agressor impliceert". Hij voegde daaraan toe dat het "noodzakelijk is dat" de Joegoslavische "eenheid op geen enkel tijdstip verstoord wordt, ofwel dat" de situatie "zo dient te zijn als hij nu is". Voorts verklaarde hij dat de omstandigheden gunstig zijn voor de voorbereiding van de verdediging tegen welke agressor dan ook, in welk verband hij wees op het feit dat circa 80% van de totale militaire uitrusting en bewapening in Joegoslavië zelf geproduceerd wordt en dat gestreefd wordt naar "het volledig produceren van alle bewapening en militaire uitrusting in het land inclusief de modernste wapens".

Enkele dagen later, op 1 maart, werd de realisering van het concept van de algemene volksverdediging door de Defensiecommissie van het Joegoslavische parlement besproken, en een werkprogramma voor de commissie voor 1979 opgesteld. Daarbij werd gesteld dat de toestand in de wereld het nodig maakt dat de Joegoslavische strijdkrachten en het algemene volksverdedigingsstelsel als geheel versterkt worden. De gedelegeerden hadden weliswaar een gunstig oordeel over de strijdkrachten, doch wezen op de noodzaak het leger (JNA) te versterken, het algemene volksverdedigingsstelsel te verbeteren en het moderniseringsprogramma van de strijdkrachten te realiseren.

De Defensiecommissie verklaarde "groot belang te zullen toekennen aan beslissingen inzake de leiding van de nationale verdediging, aan de orientatie en coördinatie van de algemene volksverdediging en maatschappelijke zelf-bescherming, en aan de organisatie en leiding van de territoriale verdediging. Niet minder belangrijk is", volgens de commissie, "het uitwerken van het systeem van militaire verplichtingen (dienstplicht ?), waarbij de constitutionele rechten en verplichtingen van de republieken en provincies vollediger tot uitdrukking moeten komen". Tot de programmapunten voor 1979 behoren verder "de modernisering van het mobilisatiesysteem" en, op het wetgevende vlak, "zal een nieuwe wet op de nationale verdediging, op militaire verplichting, op produktie van wapens en uitrusting, behandeld worden, alsmede een aantal andere wettelijke regelingen die niet direct op de nationale verdediging betrekking hebben doch op dat vlak een zeker belang hebben".

Ten aanzien van de Joegoslavische militaire produktie verklaarde de voorzitter van de parlementaire defensiecommissie, Brajovic, op 2 maart in een interview dat "meer dan 70% van de wapens en uitrusting van het Joegoslavische volksleger in Joegoslavië geproduceerd wordt". In aanvulling hierop verklaarde hij dat "naast militaire instellingen circa 60 civiele wetenschappelijke instellingen en universitaire faculteiten, en circa 20 wetenschappelijke sectoren (afdelingen?) in de industrie betrokken zijn in verschillende onderzoeks- en ontwikkelingsprojecten in deze (militaire) sfeer".

President-partijleider Tito, tenslotte, heeft in een rede ter gelegenheid van de 60e verjaardag van de Joegoslavische Communisten Bond (vroeger Joegoslavische Communistische Partij) eveneens de internationale toestand als zorgwekkend beschreven, waarbij hij de grote mogendheden waarschuwde tegen inmenging in de aangelegenheden van niet-gebonden landen. Tevens benadrukte hij opnieuw het recht van Joegoslavië een eigen communistische koers te volgen onafhankelijk van Moskou en overeenkomstig de verklaring van de Europese CP'n Conferentie van Berlijn van 1976. Hierbij keerde hij zich openlijk tegen de Sovjet-Unie en Bulgarije, alsmede tegen Westerse media en tegen het imperialisme en kolonialisme.

Tenslotte sprak Tito zich ook uit over het vermogen van Joegoslavië zich te verdedigen tegen agressie "waar die ook vandaan komt". Hij voegde daaraan toe : "Ingeval van agressie tegen ons land zal de aanvaller worden opgewacht door enige miljoenen mensen met de wapens in de hand, terwijl de rest druk bezig zal zijn het gewapende verzet te organiseren". (C-2)(W)

Confidentieel

Commentaar: De Joegoslavische aandacht voor de internationale situatie en militaire aangelegenheden kan niet los worden gezien van de verslechterde betrekkingen met de Sovjet-Unie en de ontwikkelingen in de Bulgaars-Joegoslavische betrekkingen inzake Macedonië (zie MO 2/79). In dit verband dient opgemerkt te worden dat Tanaskovic's uitspraken in tijd ongeveer samenvielen met berichten over de aanwezigheid van Sovjet-troepen in Bulgarije en zuidelijk Hongarije, die door Joegoslavië beantwoord werd met militaire paraatheidsmaatregelen in enkele der direct betrokken garizoenen. De uitspraken van Tanaskovic, Tito en anderen kunnen daarom, in samenhang met de getroffen maatregelen, gezien worden als waarschuwing aan een potentiële agressor (léés: de Sovjet-Unie) met het doel hem af te schrikken, doch hebben anderzijds een interne functie om de bevolking gerust te stellen. (zie hoofdstuk C pt 1e)

Opmerkelijk was dat binnen een tijdsbestek van enkele dagen twee functionarissen verschillende cijfers gaven voor de zelfvoorzieningsgraad van Joegoslavië op het vlak van de militaire uitrusting en bewapening. Gezien zijn functie is het door Brajovic genoemde cijfer van ruim 70% waarschijnlijker, met name ook omdat dit cijfer ook in 1978 herhaaldelijk tot op zeer hoog niveau werd genoemd. Opvallend is overigens dat Brajovic spreekt over "meer dan 70% van de wapens en uitrusting van het Joegoslavische Volksleger", terwijl Tanaskovic spreekt over "circa 80% van de totale militaire uitrusting en bewapening". Het verschil in terminologie kan betekenen dat Brajovic slechts over de JNA spreekt, terwijl Tanaskovic doelt op het gehele algemene volksverdedigingsstelsel. Dit laatste zou dan kunnen betekenen dat de zelfvoorzieningsgraad voor

o.m. de Territoriale Verdedigings Organisatie (TO) groter is dan 80%, hetgeen gezien de doorgaans eenvoudiger bewapening van o.m. de TO zeer wel mogelijk is.

Overigens kan aan de verschillen in de gehanteerde terminologie niet al te veel waarde worden toegekend omdat óók een versie van Brajovic's interview in omloop is waarin de terminologie -doch niet de cijfers- overeenstemt met die van Tanaskovic.

Met betrekking tot het werkprogramma van de parlementaire defensiecommissie, tenslotte, verdienen enkele der genoemde programmapunten toelichting:

In de eerste plaats wordt de indruk gewekt dat de leiding van de nationale verdediging en de organisatie van, en de afbakening van de bevoegdheden over, de territoriale verdediging veranderd zullen worden. Dit zou kunnen duiden op een herleving van de JNA-TO controverse die in 1977 beslist leek te zijn. Niet uitgesloten is dat dit samenhangt met de in 1978 doorgevoerde organisatorische wijzigingen in de partijleiding en regering, in die zin dat de republikeinse, c.q. provinciale, bevoegdheden ten aanzien van de TO mogelijk verzwakt zullen worden ten voordele van de federatie. Dit zou een zekere mate van centralisatie met zich meebrengen. Ten aanzien van de leiding over de nationale verdediging betreft dit mogelijk institutionele regelingen voor de post-Tito periode, waarbij bedacht moet worden dat Tito opperbevelhebber van de strijdkrachten is.

Te denken ware aan een grotere rol voor de weinig genoemde "Raad voor de Bescherming van de Grondwettelijke Orde" (waarin een aantal politieke "zwaar-gewichten" onder wie Minister van Defensie Lrgen Ljubicic en Minister van Binnenlandse Zaken Lrgen Herljevic zitting hebben), bijvoorbeeld als "collectieve opperbevelhebber".

Ten tweede valt op dat de Defensiecommissie modernisering van het mobilisatiesysteem op de agenda heeft geplaatst. Hiermede komt tot uitdrukking dat het huidige systeem kennelijk niet meer naar wens functioneert. Een en ander ware te zien in samenhang met het derde opvallende punt, het voornemen nieuwe wetten op de nationale verdediging, etc, in behandeling te nemen. Hierin zal, afgaande op het volledige persbericht, een duidelijker regeling voor de dienstplicht tot stand worden gebracht die mede verplichte inzet in de defensieindustrie mogelijk maakt, hetgeen mede gevolgen zal hebben voor de bemanning van de strijdkrachten en algehele mobilisatie. In dit opzicht zijn ook de aangeduide niet direct op de nationale verdediging betrekking hebbende wettelijke maatregelen van belang. Mogelijk wordt hiermede bedoeld op (mogelijke) maatregelen om jonge Joegoslaven te beletten het land als gastarbeider te verlaten, behoudens vervulling van hun militaire dienstplicht. Overigens heeft de voorzitter van de Defensiecommissie diverse zaken in zijn interview nader aangeduid, daarbij bepaalde samenhangen in het persbericht van 1 maart negerend.

Hoofdstuk B: Economie1. CEMA

enstgeheim

a. Zitting van het Uitvoerende Comité

Van 27 tot 29 maart 1979 vond in Moskou de 89e zitting van het Uitvoerende Comité van de CEMA plaats. De zitting die werd voorzeten door de permanente vertegenwoordiger van de SU bij de CEMA, Katushev, werd bijgewoond door vice-premiers van de tien lidstaten, alsmede door een vertegenwoordiger van Joegoslavië (geassocieerd lid van CEMA) en de secretaris-generaal van de CEMA, Fadeyev. Blijkens het na afloop van de zitting uitgegeven slotcommuniqué is in beginsel overeenstemming bereikt over twee lange termijn "doelprogramma's" betreffende samenwerking bij de productie van industriële consumptiegoederen en op transportgebied. Reeds eerder waren de ontwerpprogramma's voor de sectoren brandstof, energie en grondstoffen, voor de landbouw en levensmiddelenindustrie en voor machinebouw (tijdens de 32^e zitting van de CEMA-Raad in juni 1978 te Boekarest zie MO 6/78) goedgekeurd. Bovengenoemde twee "doelprogramma's" zullen nu aan de CEMA-RAAD, die waarschijnlijk in juni in Moskou bijeenkomt, worden voorgelegd. Tevens werd een kaderakkoord door de "geïnteresseerde" lidstaten bereikt over samenwerking bij de bouw van een kerncentrale in de Oekraïne.

Ook werd een programma betreffende samenwerking bij de ontwikkeling van de landbouw in Angola door de "geïnteresseerde" lidstaten goedgekeurd. Angola had de CEMA om bijstand bij de ontwikkeling van de landbouw verzocht.

In het slotcommuniqué werd tevens gesteld, dat door de vertegenwoordigers van de "geïnteresseerde" landen problemen op het gebied van de hulpverlening aan Kampuchea besproken waren. (W,R)(B-3)

Commentaar : Uit het feit, dat in het slotcommuniqué veelvuldig de formule "de geïnteresseerde lidstaten" wordt gehanteerd, kan worden afgeleid dat niet alle lidstaten bij de diverse(hulp)projecten betrokken willen worden. Roemenië heeft ervan gebruik gemaakt om af te kunnen zien van deelname aan de bouw van de kerncentrale in de Oekraïne, waarin nu Polen, Hongarije,

Geheim

Tsjechoslowakije en de SU zelf zullen participeren. Het Roemeense besluit houdt waarschijnlijk mede verband met het akkoord dat eind 1978 door Roemenië met Canada over samenwerking op nucleair gebied gesloten is.

Blijkbaar heeft Roemenië echter de voornoemde formule tevens gehanteerd om zich aan de hulpverlening door CEMA aan Angola (waarover eind september 1978 al een akkoord was bereikt) en Kampuchea te onttrekken. Reeds eerder circuleerden berichten, dat de SU na de omvangrijke hulpverlening aan Vietnam het afgelopen jaar (waarbij ook de Oost-Europese CEMA leden met uitzondering van Roemenië betrokken werden) ook Kampuchea op soortgelijke wijze wenste te ondersteunen. Dit zou bij de overige CEMA-landen niet positief ontvangen zijn. Bij de economische hulpverlening aan Kampuchea zou mogelijkerwijs gebruik worden gemaakt van het "bijzondere fonds voor ontwikkelingslanden" van de Internationale Investeringsbank (IIB) van de CEMA. Voorzover bekend is tot dusverre voor het verlenen van kredieten aan Derde Wereld landen nog geen gebruik gemaakt van dit fonds.

Het feit dat naast Vietnam nu ook de hulpverlening aan Angola en Kampuchea onderwerp van CEMA-overleg is geworden, onderstreept dat de door de CEMA-lidstaten aan Derde Wereld-landen gegeven hulp in toenemende mate (in overeenstemming met Sovjet wensen betreffende een betere coördinatie van de CEMA-bijstand) onderwerp van multilateraal (CEMA-)overleg aan het worden is. Dit zou, indien dit resulteert in bindende afspraken in CEMA-verband, niet alleen een formele taakverdeling op dit gebied tussen de lidstaten met zich mee kunnen brengen maar tevens de ruimte van de afzonderlijke CEMA-landen voor een eigen beleid inzake economische hulpverlening aan Derde Wereld-landen (verder) inperken. In dit verband moet er ter illustratie van het bovenstaande, óók op gewezen worden, dat er aanwijzingen bestaan dat de SU, de DDR en de overige Europese CEMA-landen

financieel zeer aanzienlijke verplichtingen zijn aangegaan voor wat betreft de economische hulp aan Ethiopië.

Met betrekking tot de lange termijn "doelprogramma's" kan nog worden opgemerkt, dat onduidelijk is of en in hoeverre er ten aanzien van het vraagstuk van de status van deze programma's (zie MO 6/78) vooruitgang is geboekt. Mogelijkerwijs zal deze kwestie, in samenhang met de twee doelprogramma's die in het slotcommuniqué worden genoemd, op de 33e CEMA-Raadzitting te Moskou (juni 1979) opnieuw aan de orde komen.

Geheim

b. Schatting van de Sovjet- en NSWP-tankproductie.

Tot 1978 zouden in de Sovjet-Unie de volgende aantallen T-64 en T-72 tanks (in resp de Nizhniy Tagel tankfabriek en Kharkov) zijn geproduceerd:

	<u>T-64</u>	<u>T-72</u>
1966-1969	700	-
1970	500	-
1971	500	-
1972	500	-
1973	700	200
1974	700	300
1975	700	700
1976	700	1400
1977	<u>700</u>	<u>2000</u>
Totaal	5700	4600

Naar wordt aangenomen zijn in de Sovjet-Unie in 1977 tevens ongeveer 800 T-55 tanks geproduceerd (niet in de laatste plaats ten behoeve van export naar Derde Wereld landen). De productie vindt mogelijk nog steeds plaats in de tankfabriek te Omsk.

Zowel in Tsjechoslowakije (te Martin) als in Polen (te Labedy) wordt de T-55 tank geproduceerd. Over de exacte omvang van deze productie bestaat enige onduidelijkheid. De schattingen lopen voor wat betreft Polen uiteen van 250 tot 400 à 500 T-55 tanks, terwijl volgens andere gegevens de Poolse T-55 productie ongeveer 600 stuks zou bedragen. Voor wat betreft Tsjechoslowakije wordt de productie van de T-55 op 400 à 500 geschat.

Verwacht kan worden, dat de T 64-productie in Kharkov zal worden voortgezet, terwijl mogelijkerwijs ook in Omsk in de toekomst zal worden overgeschakeld op de productie van de T-72 tank. Met betrekking tot de productie van de T-72 tank in Polen en Tsjechoslowakije kan worden opgemerkt, dat van een omvangrijke serieproductie van de T-72 in beide landen vooralsnog geen sprake zal zijn. In dat verband moet eerder aan 1980/1981 gedacht worden. De productie van de T-55 wordt dan mogelijk in beide landen teruggebracht of stopgezet.

Wat betreft Roemenië kan worden gesteld, dat hoewel de T-72 in Roemenië is waargenomen en Roemenië zou worden ingeschakeld bij de productie van de T-72 in Polen en Tsjechoslowakije, het nog onduidelijk is in hoeverre de eventuele introductie van de T-72 bij de Roemeense strijdkrachten de mogelijkheid van een toekomstige massaproductie van de Roemeense versie van de T-55, de M-1977, die momenteel nog niet het productie-stadium heeft bereikt, (mede in financieel opzicht) nog zou openlaten. (G)(B-3)

2. DDRa. Nieuwe regeling "Intershops"

.enstgeheim

Op 5 april werd in de DDR-pers een mededeling van het ministerie voor buitenlandse handel gepubliceerd, waarin de nieuwe regeling betreffende (vooral de "Intershops" uiteen werd gezet. In de "Intershops", waar Oost-duitsers met Westerse valuta (primair West-Marken) Westerse produkten konden kopen, mocht vanaf 16 april door de Oostduitse bevolking niet meer rechtstreeks met Westerse valuta worden betaald. De Westerse consumptie-artikelen in voornoemde winkels konden vanaf die dag alleen nog maar gekocht worden met speciale bonnen die in ruil voor de Westerse valuta bij de DDR-staatsbank konden worden ingekocht. (B-2)(W)

Commentaar: Bovengenoemde maatregel heeft tot doel de (grote) rol van vooral de Westduitse Mark in de Oostduitse economie terug te dringen. Het "Intershop"-systeem, dat de afgelopen jaren sterk is uitgebreid en de Oostduitse bevolking in staat stelde om met Westerse valuta (waarvan het bezit sinds het van kracht worden van de Deviezenwet op 1 februari 1974 was gelegaliseerd) Westerse consumptiegoederen te kopen. De "Intershops" speelden evenals de zgn. "Exquisit" en "Delikat"-winkels, waar tegen aanzienlijk verhoogde prijzen met DDR-Marken resp. hoogwaardige textielartikelen (van Oostduitse en Westerse makelij) en levensmiddelen konden worden gekocht, een belangrijke rol bij het streven van de Oostduitse autoriteiten de bevolking beter dan voorheen in staat te stellen haar consumptieve behoeften te bevredigen. De betekenis van voornoemde drie winkelsystemen kan onder meer uit de eind 1978 bekend geworden omzetcijfers worden afgelezen: deze bedroegen en bij de "Exquisit"- en "Delikat"-winkels resp. 760 en 725 miljoen Mark terwijl de "Intershops" een omzet hadden van 700 miljoen Mark. De "Intershops" leverden zo een niet onbelangrijke bijdrage aan de officiële Oostduitse deviezeninkomsten.

MO 3/79

GEHEIM

Het "Intershop"-systeem had echter naast deze positieve economische gevolgen ook enige voor de SED-leiding moeilijker te verteren sociale consequenties.

Er ontstond namelijk door de uitbreiding van het "Intershop"-systeem voortvloeiende verbetering van de positie van de harde valuta bezitters op consumptief gebied, onrust en ontevredenheid onder die bevolkingsgroepen die niet beschikten over Westerse valuta.

Ook de uitbouw van de "Exquisit"- en "Delikat"-winkel-systemen heeft daar in wezen weinig aan kunnen veranderen. Dit laatste leidde veeleer tot een verfijning van het onderscheid tussen de verschillende bevolkingsgroepen op consumptief gebied: Naast het onderscheid tussen "deviezenbezitters" en diegenen die geen Westerse valuta bezaten, ontstond tevens een kloof tussen de groep met (de voor aankopen in de "Exquisit"- en "Delikat"-winkels vereiste) veel én die met weinig DDR Marken.

Als gevolg van de toegenomen mogelijkheden die voor de deviezenbezitters op consumptief gebied waren ontstaan, nam tevens het gebruik en daarmee de rol van (primair) de Westduitse Mark ook op andere gebieden (vooral in de dienstensector) toe.

In een aantal gevallen stelden Oostduitse arbeiders zelf de eis, dat een deel van hun loon in Westerse valuta zou worden uitbetaald.

Door het feit dat de Westduitse Mark steeds meer als "tweede" (of in de praktijk soms zelfs als "eerste") munteenheid naast de DDR-Mark ging functioneren, werd de voor een deel ook op ideologische gronden berustende behoefte aan een herziening van de "Intershop"-regeling de laatste tijd steeds sterker.

Reeds vorig jaar zomer werd veelvuldig gemeld dat op korte termijn een dergelijke herziening van het "Intershop"-systeem zou worden doorgevoerd. Een bericht in "Neues Deutschland" (op 8 augustus 1978) gaf al aan, dat de "Intershops" een onzekere toekomst tegemoet gingen.

GEHEIM

GEHEIM

3/79

De nu doorgevoerde regeling, die het bezoekers uit het Westen nog wél toestaat rechtstreeks met harde valuta (na overlegging van identiteitspapieren) artikelen in de "Intershops" te kopen, zal er inderdaad toe leiden dat de betekenis van de Westduitse Mark in de DDR in zekeremate wordt teruggedrongen. Immers, de door inwisseling van harde valuta verkregen speciale bonnen zijn niet overdraagbaar. Bovendien bestaat nu de mogelijkheid te vragen naar de herkomst van de Westerse valuta wanneer deze voor inwisseling tegen de "Intershop"-bonnen bij de Staatsbank worden aangeboden. Daaraan doet het feit niets af, dat ook in de nieuwe regeling het bezit van Westersedeviezen toegestaan blijft.

De regeling lijkt echter tevens tot een vermindering van de Oostduitse deviezeninkomsten te zullen leiden, hetgeen in het licht van de moeilijke economische situatie de Oostduitse autoriteiten uiterst ongelegen komt. Het is dan ook waarschijnlijk, dat buitenlandse druk (vanuit vooral de Sovjet-Unie daarbij geïnspireerd door de vrees voor een te sterk wordende invloed van de Westduitse economie in het algemeen en de mark in het bijzonder) op de Oostduitse economie tot de totstandkoming van bovengenoemde herziening van de "Intershop"-regeling heeft bijgedragen.

Deze lijkt vooral door het lagere kader in partij-, staats- en maatschappelijke organisaties, dat als gevolg van het voor hen geldende verbod contacten met het Westen te onderhouden geen westerse valuta kon verkrijgen en waardoor zij hun positie in maatschappelijk opzicht zagen aangetast, positief beoordeeld te zullen worden. Dit geldt zeker wanneer mogelijk door middel van premies in de vorm van bovengenoemde, speciale bonnen-óók deze bevolkingsgroep in de toekomst een deel van de "Intershop"-koek krijgt toebedeeld.

GEHEIM

D 3/79

GEHEIM

Hoe de SED-leiding de nadelige gevolgen van de nieuwe regeling voor de harde valuta inkomsten wil te boven komen is nog onduidelijk. Het is evenmin duidelijk of in dat verband een wijziging van de Deviezenwet uit 1974 wordt overwogen.

GEHEIM

3. Roemenië

a. Economische ontwikkeling in 1978

onfidentieel

In een groot aantal sectoren is de economische ontwikkeling in Roemenië het afgelopen jaar belangrijk achtergebleven bij de planverwachtingen.

Blijkens de officiële gegevens lag de groei van het nationaal inkomen op 7,6% en daarmee duidelijk onder het streefcijfer voor 1978 van 11 à 11,5% alsmede onder de in 1977 gerealiseerde toename van 8,6%.

De stijging van de bruto industriële produktie bedroeg in 1978 9%, hetgeen aanzienlijk minder was dan de groei in 1977 (12,5%) en de in het jaarplan vastgelegde doelstelling van 10,6%.

Vooraf de produktietoename in de chemische en levensmiddelenindustrie bleef ver achter bij de planverwachtingen, al waren ook de resultaten in de machinebouw en de lichte industrie niet bevredigend. De arbeidproduktiviteit in de industrie steeg minder dan gepland was (7,1% tegenover de geplande 9%).

Op het gebied van de energievoorziening waren de resultaten in 1978 evenmin in overeenstemming met de streefcijfers: de produktie van electriciteit wist de geplande omvang in ieder geval nog te benaderen; daarentegen bleef de kolenproduktie zeer sterk achter bij de planverwachtingen; tegenover de geplande kolenproduktie van 36,4 miljoen ton stond een gerealiseerde produktie-omvang van 29,2 miljoen ton. Ook de oliewinning stelde danig teleur: deze bedroeg in 1977 nog 14,6 miljoen ton. Voor 1978 was een toename tot 15,1 miljoen ton gepland, terwijl uiteindelijk slechts 13,7 miljoen ton olie werd gewonnen.

De in het jaarplan-1978 vastgelegde streefcijfers voor de landbouwproduktie bleken opnieuw (veel) te ambitieus: terwijl een totale produktiestijging van 6,9-16,1% was gepland, kon slechts een stijging van 2,4% worden gerealiseerd.

Daarmee bleef zelfs het voornoemde minimumdoel van 6,9% nog ver buiten bereik. Een belangrijke factor hierbij was de teleurstellende graanproduktie (18,8 miljoen ton) die slechts in geringe mate het in 1977 gehaalde niveau overtrof en ver onder de voor 1978 geplande omvang van 23,2 miljoen ton lag.

Ook in de veeteelt werd niet aan de planverwachtingen voldaan.

Hoewel de investeringen -zoals gepland was- sterker stegen dan in 1977, bereikten ze niet de geplande omvang. Vooral de industriële investeringen lagen aanzienlijk onder het beoogde niveau. Het aantal industriële eenheden dat in 1978 in bedrijf kon worden genomen, was dan ook minder groot dan gepland.

De buitenlandse handelssomzet steeg het afgelopen jaar met slechts 10,1%.

Een omzetstijging van iets meer dan 19% was gepland. De exportgroei bedroeg slechts 5,4% hetgeen aanzienlijk minder was dan beoogd. De invoer steeg met 14,6% tot 40 miljard Lei. Door de zeer teleurstellende ontwikkeling van de export, die in 1978 een omvang bereikte van 36,8 miljard Lei, bedroeg het tekort op de handelsbalans vorig jaar 3,2 miljard Lei (ruim 600 miljoen dollar) .

(B-3) (W,R)

Commentaar: Hoewel de economische ontwikkeling in een groot aantal sectoren achterbleef bij de planverwachtingen, steken de Roemeense economische resultaten nog steeds gunstig af bij die van de overige NSWP-landen. De officiële statistische gegevens wijzen evenwel duidelijk op een vertraging van de economische groei. In dit verband moet met name de aanzienlijke afname van de groei van de (in het Roemeense economische beleid centraal staande) industriële produktie worden genoemd. Het moet onwaarschijnlijk worden geacht, dat dit beeld zich de komende jaren ingrijpend zal wijzigen. Dit te meer nu Ceausescu het regeringsbeleid niet lijkt te willen bijstellen en op de teleurstellende economische resultaten slechts heeft gereageerd met het doorvoeren van nieuwe wijzigingen in de economische beleidstopen van beleidsmaatregelen van administratief-technische aard. Het feit, dat de Roemeense economie (zeker op middellange termijn) steeds sterker geconfronteerd zal worden met moeilijkheden op het gebied van de energie- en grondstoffenvoorziening en de arbeidsmarkt, wijst eveneens op een voortzetting van de huidige economische trend.

Daarnaast heeft Roemenië nu reeds te kampen met een ernstig gebrek aan "harde valuta," terwijl tevens de "harde valuta" schuldenlast steeds verder in betekenis toeneemt. Wanneer de Roemeense autoriteiten zouden besluiten tot een voortzetting van het (zaker in vergelijking met Polen uiterst) voorzichtige beleid ten aanzien van de schuldenlast, ontwikkeling dan lijkt een beperking van de (groei van de voor de verdere economische ontwikkeling belangrijke) invoer uit vooral het Westen onvermijdelijk. In dit verband moet tevens worden gewezen op het feit, dat de hoge kosten die verbonden zijn aan de mede onder invloed van de dalende binnenlandse olieproductie stijgende olie-invoer, de Roemeense beleidsruimte in deze nog verder zal beperken. In 1978 heeft de Roemeense olie-invoer de 10 miljoen ton overschreden en gezien uitlatingen van president Ceausescu begin maart 1979 mogelijk zelfs het niveau van de binnenlandse olieproductie (13,7 miljoen ton in 1978) geëvenaard. De recente ontwikkelingen in Iran, één van de belangrijkste leveranciers van olie aan Roemenië hebben ertoe geleid dat de Roemeense regering sterker is gaan streven naar diversiteit voor haar olie-import. Ministeriële missies hebben onlangs Koeweit, de Verenigde Arabische Emiraten, Libië en Irak (alsmede Venezuela) bezocht. Vooral Libië en Irak lijken nu bereid de olie-export naar Roemenië te verhogen (in het kader van een intensievere economische samenwerking met dat land).

Hoofdstuk C: Landstrijdkrachten

Geheim

1. Activiteitena. Warschaupakt algemeen

Bij de Warschaupaktlandstrijdkrachten in de Centrale Sector vond gedurende de verslagperiode over het algemeen een levendige oefen-/opleidingsactiviteit plaats. Medio april liepen de activiteiten terug toen een aanvang werd gemaakt met de hoofdfase van de halfjaarlijkse personeelwisseling bij zowel de Sovjet strijdkrachten als die van Polen en Tsjechoslowakije. Bij de NVA kwam demobilisatie eind april op gang en wordt de nieuwe opkomst in de eerste week van mei verwacht. De oefenactiviteiten kwamen in de meeste gevallen niet boven het niveau van divisie, waarbij dan regiments-oefeningen plaatsvonden onder leiding van de divisiecommandant. In enkele gevallen werd deelname geconstateerd door elementen van meerdere, of alle gevechtselementen van een divisie.

Bij verbindingsinlichtingeneenheden van de Sovjet, de Oostduitse en de Tsjechoslowaakse strijdkrachten was sprake van verhoogde activiteit tijdens de NAVO-oefening "WINTEX'79".

b. Sovjet-Unie

(1) Op 12 mrt werd door het ministerie van defensie te Moskou, in het kader van de CBM's, een oefening aangekondigd welke van 2 - 7 april '79 zou plaatsvinden in het MD-Karpaten. Als oefeningsgebied werd opgegeven, het gebied gelegen tussen de steden Zhitomir, Rovno en Ivanofrankovsk. Deelname zou bestaan uit 25.000 man van land en luchtstrijdkrachten.

Voor het bijwonen van de oefening werden geen waarnemers uitgenodigd.

Omtrent de aard en de omvang van de oefening is niets bekend en ook de Sovjet pers heeft er nauwelijks aandacht aan besteed.

(2) Op 27 mrt werd door het ministerie van defensie te Moskou de order uitgegeven betreffende demobilisatie en opkomst van dienstplichtigen. Hoewel niet bekend is hoeveel dagen na uitgifte van de order een aanvang wordt gemaakt met de

daadwerkelijke personeelwisseling, werden omstreeks 10 april j.l. bij de GSVG vermoedelijk reeds de eerste recruten waargenomen. Deze zijn naar alle waarschijnlijkheid per trein vanuit de Sovjet-Unie aangevoerd, aangezien pas op 15 april de eerste vluchten in het kader van de luchttransportfase plaatsvonden. Het aantal dagelijkse vluchten van af 15 april lag beduidend hoger dan bij voorgaande troepenrotaties, zodat al gauw de indruk bestond dat men de gehele operatie voor de 1 mei-vieringen wenste af te ronden.

Voorzover bij het afsluiten van dit overzicht bekend, werd inderdaad op 30 april de personeelwisseling bij de Sovjet Groepen van Strijdkrachten beëindigd.

c. DDR

(1) GSVG

Van 3 - 7 april j.l. is door sterke gevechtselementen van 25 Tkdiv/2 Gde TkLr een oefening gehouden op de oefenterreinen Wittstock en Letzlingerheide, alsmede op het daartussen gelegen grondgebied. In de nacht van 4 - 5 april werd daarbij onder tactische omstandigheden de Elbe en de Havel overschreden, gevolgd door een opmars naar de Letzlingerheide.

De oefening stond onder controle van de Staf GSVG. Opmerkelijk was dat wijwel gelijktijdig in hetzelfde gebied een oefening plaatsvond van 5 Lr NVA met overwegend elementen van 1 Mechdiv. Hoewel beide partijen kennelijk wel enige hinder van elkaar hebben ondervonden, kon op geen enkele wijze vastgesteld worden dat het een gezamenlijk optreden betrof, de mogelijkheid van gedeeltelijke samenwerking mag echter niet worden uitgesloten.

(2) NVA

(a) Van 12 - 16 mrt vond in de DDR de NVA-oefening "ZYKON'79" plaats op de oefenterreinen Letzlingerheide en Altengrabow.

Aan de oefening, welke onder leiding stond van Staf 5 Lr werd deelgenomen door elementen van wijwel alle gevechtseenheden van 8 Mechdiv, alsmede steunende

en verzorgingseenheden van de divisie en het leger. Er werd eveneens deelname vastgesteld door elementen van de Oostduitse grenstroepen.

Elementen van 1 Mechdiv en 9 Tkdiv/5 Lr oefenden vrijwel gelijktijdig op het oefenterrein Klietz, doch samenhang met de oefening "ZYKLON'79" kon niet worden vastgesteld.

In het kader van de oefening, welke gedeeltelijk onder gesimuleerde nucleaire omstandigheden plaatsvond, werd vanuit de Letzlingerheide de Elbe m.b.v. pontonbruggen overschreden, nadat eerst d.m.v. een luchtgelande inzet een bruggehoofd was geforceerd op de oostelijke oever. De oefening werd op het oefenterrein Altengrabow beëindigd. Opmerkelijk bij deze oefening was dat op 14 mrt een eenheid van de Oostduitse grenstroepen onder bevel werd gesteld van een gemechaniseerd infanterieregiment van 8 Mechdiv.

- (b) Onder leiding van staf 5 Lr begon op 3 april een oefening van 1 Mechdiv, gesteund door artillerie en genie van het leger. De oefening welke mogelijk werd gehouden onder de naam "LAWINE'79" begon op het oefenterrein Wittstock en verplaatste zich via het oefenterrein Klietz naar de Letzlingerheide. Op 5 april werd onder tactische omstandigheden de Havel en de Elbe overschreden m.b.v. pontonbruggen en vloten, waarna de opmars werd voortgezet naar de Letzlingerheide. Tijdens de oversteek over de Havel en de Elbe bleek dat vrijwel gelijktijdig een oversteek plaatsvond van elementen van 25 Tkdiv/2 Gde TkLr GSVG, waardoor de oversteek van 1 Mechdiv enige vertraging ondervond. Van een gezamenlijk optreden van beide divisies, onder gemeenschappelijke leiding is dezerzijds niets gebleken. (Zie pt I C (1)).

De oefening werd op 6 april op de Letzlingerheide beëindigd met een eindbespreking.

d. Polen

In Polen werden gedurende de maand april militairen ingezet bij de bestrijding van wateroverlast als gevolg van overstromingen ten noorden en noord-oosten van Warschau. Naast eenheden van het MD-Warschau zijn hierbij mogelijk eveneens eenheden ingezet van het MD-Silezië.

e. Joegoslavië

Vanaf begin maart vond bij de Joegoslavische strijdkrachten een aantal maatregelen plaats welke wezen op een verhoogde militaire waakzaamheid, waarbij in gebieden, grenzend aan Hongarije eveneens reservisten werden opgeroepen. Ook aan de grens met Bulgarije hadden de maatregelen een enigszins bijzonder karakter; daar zouden in de omgeving van Piroet veldversterkingen zijn aangelegd.

De reden van al deze maatregelen is niet geheel duidelijk geworden. Wel gingen er omstreeks dezelfde tijd geruchten betreffende een omvangrijke WP-oefening in Bulgarije waaraan o.m. twee Sovjet tankdivisies zouden deelnemen. Hiervan is echter niets gebleken.

Ook in het zuiden van Hongarije zou in maart een gezamenlijke Sovjet/Hongaarse oefening zijn gehouden, doch zo deze al plaatsgeonden heeft, is de omvang dermate gering geweest dat het nauwelijks een rechtvaardiging kan zijn voor de genomen maatregelen in Joegoslavië.

Mogelijk betrof het een "overreactie" van de Joegoslavische autoriteiten op meldingen betreffende WP-activiteiten, of binnenlandse ontwikkelingen maakten een militair gebaar wenselijk.

Confidentieel

2. Materieel

Reeds enige tijd is sprake van invoering van nieuwe persoonlijke en groepsbepapening in de Sovjet-Unie; omtrent invoering bij Sovjet eenheden buiten de Sovjet-Unie zijn nog geen gegevens beschikbaar.

Aanvankelijk werden deze wapens waargenomen bij luchtladingseenheden, doch later eveneens gezien bij andere soorten eenheden, waaronder infanterie.

Het betreft een tweetal wapens in diverse uitvoeringen, afgeleid van de pistoolmitrailleur AKM (Kalashnikov) respectievelijk de lichte mitrailleur RPK, beide in kaliber 5,45 mm.

De aanduiding van deze wapens, hoewel op enige punten nog bevestiging nodig is, is als volgt:

AK-74	configuratie overeenkomstig AKM, voorzien van afneembare mondingsvlamdemper/compensator en houten kolf,
AKS-74	als AK-74, echter met zijwaarts wegklapbare open metalen kolf,
AKN-74	als AK-74, met bevestigingsmogelijkheid voor helderheidsversterker,
AKSN-74	als AKS-74, met bevestigingsmogelijkheid voor helderheidsversterker,
RPK-74	configuratie overeenkomstig RPK,
RPKS-74	als RPK-74, met wegklapbare kolf,
RPKN-74	als RPK-74, met bevestigingsmogelijkheid voor helderheidsversterker,
RPKSN-74	als RPKS-74, met bevestigingsmogelijkheid voor helderheidsversterker.

Als munitietypen voor deze wapens worden genoemd:

scherpe patroon,

lichtspoor patroon,

patroon met "tuimeleffect, waarschijnlijk met een grotere V_0 en/of geringere massa van de kogel,

patroon met "naalden", hoogst waarschijnlijk een flechette projectiel.

Bij AK-74 uitvoeringen bevindt de munitie zich in een gebogen magazijn. Dit magazijn is iets minder gebogen dan dat van de AKM en zou bestaan uit een metalen frame en kunststof zijplaten i.v.m. gewichtsbesparing.

De RPK-74 uitvoeringen zijn voorzien van een trommelmagazijn, doch verwacht mag worden dat ook AK-74 magazijnen kunnen worden gebruikt.

Naar verwachting zullen belangrijke delen van beide wapens onderling verwisselbaar zijn.

Nadere technische gegevens betreffende beide wapens zijn nog niet bekend.

Commentaar: Verwacht kan worden dat door invoering van deze wapens effectief bereik, nauwkeurigheid, stabiliteit bij automatisch vuur alsmede uitwerking van het schot zijn toegenomen.

Geheim

3. Moreela. Polen(1) Alcoholmisbruik bij de strijdkrachten

Onlangs zijn de resultaten van een onderzoek naar de omvang van drankgebruik bij de Poolse strijdkrachten bekend geworden. Dergelijke onderzoeken worden twee maal per jaar gehouden door de Afdeling Politieke Zaken van het Ministerie van Defensie bij speciaal hiervoor uitgekozen eenheden. Aan de deelnemers worden enquête-formulieren uitgereikt waarop de volgende vragen voorkomen:

- naam
- rang
- functie
- tewerkstelling
- burgerlijke status
- vrije tijdsbesteding
- financiële uitgaven
- enz

Bij de verwerking van de gegevens uit de enquête, blijven de deelnemers daaraan anoniem.

De resultaten van deze enquête, gevoegd bij andere gegevens, wijzen uit dat bij het beroepspersoneel in sommige gevallen 80% van de uitgaven besteed wordt aan drank!

In de zogenaamde "groene garnizoenen" (afgelegen militaire installaties, die als verbanningsoorden worden beschouwd) heerst naar de mening van de Politieke Afdeling van het Ministerie van Defensie een ware "alcoholplaag".

Hierbij zijn ook de echtgenotes van de militairen betrokken; de toevlucht tot alcohol wordt deze groep schijnbaar ingegeven door het ontbreken van werkgelegenheid en mogelijkheden zich op sociaal-cultureel vlak bezig te houden.

Het buitensporige drankgebruik beperkt zich niet alleen tot de "groene garnizoenen". Overal vindt dit euvel plaats, zowel in als buiten de diensturen, waarbij door alle categorieën en op alle niveaus

grote schulden worden gemaakt. Dit laatste is niet zelden aanleiding tot andere delicten, zoals fraude en ontvreemding van dienstgoederen. Duidelijk is, dat dit probleem meer is dan alleen een inbreuk op de discipline.

In 1974 vaardigde het Ministerie van Defensie een bepaling uit, waarin alcoholrecidivisten, na drie overtredingen, naast een krijgstuuchtelijke toetsing tevens in reserve-dienst worden geplaatst. Door tegenwerking van commandanten, die deze maatregel moeten toepassen, heeft het geen enkel effect gehad. De reden voor dit mislukken is duidelijk: ook de hoger geplaatste militairen gaan hierin niet vrij uit.

Daarom wordt een speciale commissie door het Ministerie van Defensie samengesteld zodra ontsporingen ten gevolge van drankmisbruik aan het licht komen. Een dergelijk onderzoek is vaak tevergeefs, daar alle betrokkenen (ook de hogere commandanten) de toedracht verdoezelen. Hierbij is het niet ongebruikelijk lastige getuigen met interessante "baantjes" om te kopen.

(B-2)

Commentaar: Bovenstaand bericht bevestigt het eerder gesignaleerde buitensporig alcoholgebruik bij de Poolse strijdkrachten. In het algemeen is het voorhanden hebben van alcoholhoudende dranken in de kazernes officieel verboden. Dit verbod wordt echter door alle categorieën militairen genegeerd. Maatregelen worden pas genomen indien het "de spuigaten uitloopt".

De negatieve invloed op de dienst mag als aanzienlijk worden beschouwd. Hoewel reeds veel wordt ondernomen om deze uitwassen uit te bannen zijn er weinig resultaten waarneembaar.

Dit verschijnsel doet zich trouwens voor bij alle geledingen van de Poolse samenleving en vormt meer een nationaal dan een specifiek militair probleem. Openbare dronkenschap is in het Poolse straatbeeld geen abnormaal verschijnsel en kenmerkt de algemene verbreiding. De volksaard en het overmatig alcoholgebruik lijken traditioneel met elkaar verbonden te zijn, waarbij de relatief geringe welvaart en persoonlijke vrijheid een negatieve invloed op het probleem heeft.

Overigens kent ook de Sovjet-Unie, en in mindere mate sommige andere Oostbloklanden, het alcoholmisbruik als maatschappelijk probleem, dat zijn weerslag op de strijdkrachten heeft.

DEEL II: MIDDEN-OOSTEN/AFRIKA

Geheim

1. De ontwikkelingen n.a.v. het Egyptisch-Israëliëse vredesverdrag.

Als vervolg op de Arabische Topconferentie van Bagdad van november 1978 kwamen eind maart de ministers van Buitenlandse en Economische Zaken van 18 Arabische landen alsmede vertegenwoordigers van de PLO in Bagdad bijeen. Alleen Oman en Soedan, die zich positief opstellen jegens de Egyptisch-Israëliëse vredesbemoedeningen, lieten verstek gaan.

De ministersconferentie van Bagdad kon slechts ten koste van een compromis een breuk tussen de leden van het zgn. Standvastigheidsfront en de gematigder Arabische landen onder aanvoering van Saoedi-Arabië vermijden. Het Standvastigheidsfront, dat in december 1977 ontstond op basis van verwerping van Sadat's vredesinitiatief door Syrië, Libië, Algerije, Zuid-Jemen en de PLO, lijkt in elk geval in de praktijk te zijn versterkt met Irak, in weerwil van het feit dat Irak's eigen inzichten terzake van het Midden-Oosten conflict verder gaan dan het standpunt het Standvastigheidsfront. In het afgelopen half jaar is de betekenis van het Front echter afgenomen. De bilaterale Syrisch-Iraakse toenadering van eind oktober, welke dus buiten de formele lijnen van het Standvastigheidsfront plaatsvond, heeft het belang van het Front in de schaduw gesteld. In veel sterkere mate gold dit voor het feit, dat het Iraakse initiatief voor de Topconferentie van Bagdad met succes werd bekroond, in tegenstelling tot de oproepen der Standvastigen te zelfder tijd. Het overlijden van Algerije's Boumediene, wiens activiteit voor het Front gedurende 1978 van groot belang is geweest, Algerije's preoccupatie met binnenlandse aangelegenheden nadien, en tussentijdse ontwikkelingen tussen de beide Jemens, waarin Syrië en Irak overigen bemiddel optraden, hebben verder bijgedragen tot ontkrachting van het Front. Het forum voor de oppositie tegen de door Sadat in gang gezette bewegingen wordt thans veeleer gevormd door Arabische (Top) conferenties. Inhaerent hieraan is echter het nadeel, dat het samenbindende element zuiver negatief van aard is, terwijl eenheid alleen bereikt kan worden via compromissen.

De ministersconferentie van maart 1979 kon dan ook slechts besluiten tot terugroeping van ambassadeurs uit Egypte, met een aanbeveling tot het verbreken van politieke en diplomatieke relaties met dat land. In overweging werd genomen Egypte's lidmaatschap van de Arabische Liga als opgeschort te beschouwen, terwijl voorts Tunis als voorlopige zetel van de Liga werd gekozen.

In economisch opzicht echter werd, dank zij pressie van gematigde Arabische landen, een beperkte boycot overeengekomen, waarvan de kernelementen zijn het opschorten van financiële hulp en het verbieden van transacties met Egyptische ondernemingen die met Israël zaken doen. Niet gerept werd over terugtrekking van Arabische investeringen en maatregelen tegen de VS, waarop van de zijde der Standvastigen werd aangedrongen. De vaststelling dat het overeengekomen slechts minimum-maatregelen zijn in afwachting van een gezamenlijke economische strategie, onderstreept het compromis karakter van een en ander. Onderwijl is het van betekenis, dat Saoedi-Arabië en Koeweit, die worden gerekend tot de gematigde Arabische landen, de diplomatieke relaties met Egypte hebben verbroken. Koeweit verbrak ook de economische relaties, maar over de exacte reikwijdte van deze stap bestaat nog onzekerheid.

Saoedi-Arabië heeft zich tot dusverre onthouden van een soortgelijke stap.

Inmiddels heeft Ryadh wel de eerste aanbataling verricht op de levering van F-5 vliegtuigen door de VS aan Egypte, een overeenkomst waartoe de Saoediërs zich overigens verplicht hadden vóór het Egyptisch-Israëlische vredesverdrag. Voorts hebben de VAE, Qatan en Bahrein ook de diplomatieke relaties met Cairo verbroken, waarbij de VAE ook lieten weten de economische betrekkingen met Egypte voorlopig op te schorten. Deze landen werden v.w.b. het verbreken van de diplomatieke relaties met Cairo gevolgd door Marokko, Tunesië, Mauritanië, Bahrein. Alleen Oman, Soedan en Noord-Jemen hebben deze stap (nog) niet gezet. Opvallend blijft, dat Saoedi-Arabië en Jordanië voortgaan op de weg, ingeslagen bij de Topconferentie van Bagdad in november: afwijzing van het Egyptisch-Israëlisch vredesverdrag. Toch blijkt uit de matigende invloed van vooral Saoedi-Arabië op de maart-conferentie van Bagdad, dat Riyad niet bereid is zijn volle gewicht in stelling te brengen tegen Sadat. Het blijft daarbij onduidelijk of, en zo ja, in hoeverre, hierin een afwachtende houding m.b.t. de uitwerking van het vredesverdrag ligt opgesloten.

Jordanië's positie is, als altijd, precair. In het huidige stadium heeft Hoessein weinig andere keus dan met de wolven in het bos mee te huilen.

Zijn in intensiteit toenemende contacten met Syrië, Irak en de PLO lijken derhalve voornamelijk tactisch bepaald te zijn. Hoessein's ruime ervaring in overleven echter zal ertoe bijdragen, dat hem nu al de gevaren van zijn huidige koers voor ogen staan, hetgeen tot de veronderstelling mag leiden, dat hij de bakens zal verzetten zodra hij het tij waarneembaar voelt keren. Wellicht zal daartoe de uitvoering van het vredesakkoord eerst een eindweegs moeten zijn gevorderd, terwijl tevens de opstelling van Saoedi-Arabië in deze afweging van doorslaggevende betekenis is.

Voortgaan achter de "Standvastigen" aan, bergt echter allerhande gevaren in zich. De toenemende contacten met de PLO lijken vroeg of laat te moeten uitlopen op hervatting van Palestijnse guerrilla-activiteit tegen Israël vanuit of via Jordanië.

In recente maanden hebben zich incidenteel al zulke acties voorgedaan, maar Amman moet zich het gevaar realiseren van Israëlische represailles. In een nog verdergaand stadium betekent Hoessein's huidige koers een bedreiging van zijn eigen monarchie, ook al vanwege het feit, dat rond de helft van de Jordaanse bevolking uit Palestijnen bestaat. Vooral nog echter zal de Jordaanse koning zich niet kunnen ontworstelen aan de druk, die de huidige constellatie in het Midden-Oosten uitgerekend op Jordanië uitoefent.

Ook op de ministersconferentie van maart werd duidelijk, dat Syrië en de PLO, nadrukkelijk gesteund door Libië en Irak, veel verder willen gaan in de oppositie tegen het Egyptisch-Israëliësch vredesverdrag. Verschillende bewegingen duiden erop, dat zij zich door de compromissen van Bagdad niet zullen laten weerhouden van eigen activiteiten. Het feit, dat Syrië en Libië overeenstemming bereikten over de uitzending van Syrische piloten en luchtverdedigingspersoneel naar Libië, in ruil voor een Libische tegenprestatie (mogelijk in de vorm van financiële steun en/of materiele levering), moet, veel meer dan tegen de achtergrond van spanningen aan de Libische Egyptische grens, gezien worden als een poging van Libische zijde om Syrië voorged aan zijn zijde te krijgen tegenover Egypte.

De Syrische positie is immers verre van eenvoudig. Aan de ene kant wordt het gehinderd door zijn bemoeienissen met Libanon, aan de andere kant staat het onder druk om haast en ernst te maken met de eenwording met Irak.

Daarover echter lijkt nog steeds Syrische argwaan te bestaan m.b.t. veronderstelde Iraakse hegemonie-aspiraties. Dat een Iraakse militaire verkenningsdelegatie in februari j.l. Syrië bezocht en daar rondreisde betekent nog allerminst dat Damascus alle remmingen m.b.t. de toenadering heeft verloren. Een Iraakse militaire presentie in Syrië zal door Israël ongetwijfeld zeer hoog opgenomen worden. De consequenties daarvan moeten voor Syrië een waarschuwing tot voorzichtigheid zijn. Irak tenslotte, hoe happig ook om zich in het Midden-Oosten-vraagstuk te laten gelden, ziet zijn vrijheid van handelingen bedreigd door de effecten, die de ontwikkelingen in Iran kunnen hebben op zowel de Sji'a bevolkingsmeerderheid in Irak als ook op de Iraakse Koerden.

Zou het door één van de betrokken partijen wenselijk geacht worden, in de naaste toekomst Sadat's "Arabische" loyaliteit, na de ondertekening van het vredesverdrag met Israël, te toetsen, dan moet gevreesd worden dat het Libanese toneel daarvoor de nodige aanknopingspunten biedt. Door het uitlokken van een Israëlische reactie in Libanon zou men Sadat in dilemma kunnen brengen. Zou op bepaalde, doelbewustgeënceneerde voorvallen een Israëlische reactie uitblijven, dan zou alsnog het verwezenlijken van eigen, vooral Syrische, doelstellingen binnen bereik komen.

Nog afgezien van de jongste ontwikkelingen in (Zuid-)Libanon, vormen de Saoedische terugtrekking uit de Vredesmacht, eind april te volgen door de VAE, en de verlenging van het mandaat van de dan uitsluitend uit Syriërs bestaande Vredesmacht met slechts 3 maanden na 27 april, een geenszins kalmerend tableau. Zou medio 1979 bovendien de financiering van de Vredesmacht door een aantal Golfstaten ten einde lopen, dan bestaat een mogelijkheid dat Libië in de lacune zal voorzien. Een dergelijke ontwikkeling zal een nog sterkere binding van het Libanese vraagstuk met de algehele situatie in het Midden-Oosten tot gevolg kunnen hebben. Het Vredesmachtmandaat zal bovendien vrijwel gelijktijdig aflopen met het mandaat van de United Nations Emergency Force in de Sinaï, hetwelk als gevolg van een aangekondigd Sovjetveto mogelijk niet zal worden verlengd.

Geheim

2. Libanon

Zonder enige strubbeling heeft de Raad van de Arabische Liga, 23 maart te Mogadiscio bijeen voor een halfjaarlijkse routinezitting, het mandaat van de Arabische Vredesmacht in Libanon verlengd met 3 maanden na 27 april. De Raad gaf aan, dat dit mogelijk de laatste verlenging is geweest van een mandaat dat teruggaat tot oktober 1976.

Tegelijk werden geluiden gehoord dat enkele of alle Golfstaten, die tot dusverre de Vredesmacht financierden (Saoedi-Arabië, Koeweit, Qatar en de Verenigde Arabische Emiraten), hun bijdrage zullen staken na afloop van het voor drie maanden verlengde mandaat.

Onderwijl zijn de Saoedische troepen uit de Vredesmacht teruggetrokken terwijl de eenheden uit de Emiraten eind april zullen vertrekken.

De Vredesmacht zal daardoor komen te bestaan uit ca. 31.000 man, (Syriërs).

De Saoedische terugtrekking moet verklaard worden enerzijds uit teleurstelling over het uitblijven van politieke vooruitgang als vervolg op de Conferentie van Beit ed-Din van oktober 1978, anderzijds vanuit de vrees, dat de impasse in Libanon, gecombineerd met de overige ontwikkelingen in het Midden-Oosten, op enige termijn tot een nieuwe escalatie in Libanon kan leiden, waaraan Riyadh noch zijn troepen, noch zijn politieke bewegingsvrijheid zou willen blootstellen. Dat de situatie in Libanon tot grote onzekerheid in de Arabische wereld heeft geleid blijkt voorts uit de op 26 april bekend geworden oproep van de Libanese leiding en Irak om een Arabische top bijeen te roepen ter bespreking van de gespannen toestand in Zuid-Libanon.

De door de Saudiërs verlaten posities in Beiroet zijn onderwijl overgenomen door eenheden van het geregelde Libanese leger. Ook is inmiddels na langdurige besprekingen de nieuwe Libanese Defensiewet door het Parlement aangenomen.

De wet vertoont duidelijk de littekens van politieke compromissen als gevolg van de gecompliceerde politieke verhoudingen in Libanon en de gevoelige plaats, die de strijdkrachten daarin innemen. Hoewel nog vele details wachten op regeling bij uitvoeringsbesluit en bovendien de wet voorziet in een uiterst complexe organisatie van de bevoegdheden en verantwoordelijkheden, betekent de nieuwe wet een stap voorwaarts in de richting van de wederopbouw van een Libanese strijdmacht. Belangrijkste gevolg van de wet is dat de bevoegdheden van de Opperbevelhebber aanzienlijk zijn bekort en die van de president zijn uitgebreid, hetgeen neerkomt op een verzwakking van de positie van de Maronieten.

Gezien het feit, dat de huidige president Sarkis onder sterke Syrische invloed staat, en vanuit de verwachting, dat Damascus zal trachten deze invloed over de president en zijn opvolger te behouden, betekent de versterking van de presidentiële bevoegdheden een winstpunt voor de Syriërs. Onderwijl vordert de opbouw van een nieuw, gelijkelijk uit de confessionele groeperingen opgebouwd, Libanees leger langzaam, terwijl steeds meer taken daaraan toevallen.

Dit rechtvaardigt de verwachting, dat vooralsnog de handhaving van rust en orde verzekerd zal moeten blijven door vreemde troepen, in casu de (Syrische) Arabische Vredesmacht.

Het lijkt, in weerwil van uitlatingen uit Syrische hoek, alleszins onaannemelijk, dat de Syrische troepen in de naaste toekomst eigener beweging Libanon zullen verlaten. Tot een dergelijke stap zal Syrië eerst overgaan, nadat de Libanese krijgsmacht tegen de binnenlandse taak is opgewassen, terwijl tegelijk Syrië de activiteit van het Libanese leger zal willen blijven beïnvloeden ten gunste van eigen Syrische belangen. Het blijft overigens de vraag hoe de Syrische presentie in Libanon zal worden geregeld als het Vredesmacht-mandaat inderdaad op 27 juli 1979 niet door de Arabische Liga zal worden verlengd. Niet onwaarschijnlijk is, dat Damascus opnieuw zal trachten deze aanwezigheid bilateraal met Beiroet, en dus buiten de Liga om, in een regeling te vatten.

Bij voorgaande mandaatverlengingen werden duidelijke tekenen bespeurd dat dit de figuur is, waarnaar de Syrische voorkeur uitgaat.

Mogelijk zou Libië, in ruil voor de uitzending van Syrische piloten en luchtverdedigingspersoneel naar Libië, willen bijspringen in de financiële lasten van de handhaving van de Syrische troepenmacht in Libanon.

Ook kan voorshands niet worden uitgesloten, dat Irak, uit hoofde van het eenheidsstreven met Syrië en in de bredere context van de algehele situatie in het Midden-Oosten, zich te eniger tijd en in niet te voorspellen vorm zou willen laten gelden op het Libanese toneel.

Het lijkt echter twijfel, of het Libanees Front van Phalange (Gemayel) en PNL (Chamoun) zich lijdelijk in deze figuur van een bilaterale regeling van de Syrische presentie in Libanon zullen schikken.

Ook moet bezien worden, in hoeverre Israël deze institutionalisering van de Syrische presentie en invloed in Libanon over zijn kant wil laten gaan, in het bijzonder wanneer Libië via financiële bijdragen zich een vorm van invloed op de Syrische aanwezigheid zou weten te verwerven.

Samenvattend blijft ook in het huidige stadium de toestand in Libanon precair, met allerlei opties die voor de toekomst weinig goeds voorspellen. In het bijzonder geldt dit, wanneer in aanmerking wordt genomen, dat het vraagstuk Libanon een geschakeerd instrumentarium biedt om de ontwikkelingen inzake het Egyptisch - Israëliisch vredesverdrag te beïnvloeden. Van de kant van de tegen dit verdrag gekante staten en/of de Palestijnen zou immers bewust in Libanon escalatie kunnen worden nagestreefd.

Het gecombineerde oogmerk zou daarbij kunnen zijn, eigen doelstellingen te realiseren binnen Libanon indien Israëliische reactie uitblijft, of een Israëliische reactie te provoceren om Sadat's "Arabische" loyaliteit te toetsen en/of de uitvoering van het Israëliisch - Egyptisch vredesverdrag te verstoren.

In dat verband is het opmerkelijk en mogelijk van toekomstige betekenis, dat het mandaat van de Vredesmacht vrijwel gelijktijdig zal aflopen met dat van de United Nations Emergency Force (UNEF) in de Sinai, hetwelk als gevolg van een aangekondigd Sovjet-veto waarschijnlijk niet zal worden verlengd.

Onderwijl is in april op zowel politiek als militair gebied, de toestand in Zuid-Libanon meer gespannen. Aanleiding was de ietwat onverwachte zending van een Libanees bataljon naar de UNIFIL-zône. Het is vooralsnog onbekend van welke eenheid dit bataljon is, maar er blijft grond voor het vermoeden, dat dit ingegeven is of tenminste toegejuicht wordt door Syrië. Immers, het voorop staande doel is het herstel van het Libanese regeringsgezag in het Zuiden, waartoe het Libanese leger gelijdelijk de de UNIFIL-taak dient over te nemen.

Echter, in de context van hetgeen hierboven is uiteengezet, betekent Libanees regeringsgezag vooralsnog tenminste een mate van Syrische invloed. Vandaar dat deze ontwikkeling door de leider van de plaatselijke Christenmilitie, maj Haddad, met afkeuring werd begroet.

Toen Beiroet doorzette, proclameerde Haddad een eigen Vrije Libanese Republiek en ging over tot het bestoken van UNIFIL-opstellingen.

De Israëlische reactie is tot dusverre gematigd. Wel heeft Israël te kennen gegeven, geen Libanese aanwezigheid te dulden in de zône die door Haddad wordt beheerst.

Opnieuw heeft deze ontwikkeling gedemonstreerd, dat Zuid-Libanon een afzonderlijke brandhaard blijft, waarin gemakkelijk escalatie kan optreden. Afgewacht dient te worden, of, en zo ja, in hoeverre, de betrokken partijen bereid zijn deze escalatie te bevorderen. Naarmate dit zal geschieden, lijkt de inwerking van het Zuid-Libanese probleem op de algehele toestand in het Midden-Oosten onvermijdelijker.

Het blijft daarbij de vraag, of Israël niet de door de tegenpartijen beoogde doelstellingen zal willen kortsluiten door, op voorshands onbekende schaal, preventief in Zuid-Libanon in te grijpen.

MO 3/79

GEHEIM

stgeheim

3. Iran

De ontwikkelingen in Iran bevinden zich thans in een stadium waarvan de betekenis en toekomstige ontwikkeling moeilijk is te voorspellen. Na bloedige onlusten in Sanandaj heeft de regering besloten een eindweegs in te gaan op de autonomiewensen van de Koerden in het Westen van het land.

Ongeregeldheden in de Turkmeense delen van N.O.Iran zijn vooralsnog met wapengeweld onderdrukt. Indien het centrale gezag geen effectieve belemmeringen weet op te werpen lijkt het gevaar niet denkbeeldig dat tal van ethnische groeperingen het Koerdische voorbeeld zullen trachten na te volgen. Het centrale gezag kenmerkt zich onderwijl steeds duidelijker door de "Dual Power", met enerzijds de geestelijke leiding van Khomeini, anderzijds de Wereldlijke van de regering-Bazargan. Binnen de geestelijkheid lijkt zich bovendien een conflict te ontwikkelen tussen Khomeini en zijn aanhangers en de Ayatollah Taleghani. Taleghani heeft in het verleden een belangrijk aandeel gehad in het organiseren van de revolutie en onderhield belangrijke contacten met links-islamitische kringen, m.n. de Moujahidin.

Taleghani's bezwaar, dat er zich steeds duidelijker een regering binnen de regering vormt, lijkt vooral voort te vloeien uit zijn overtuiging, dat de revolutionaire ontwikkeling in Iran wordt belemmerd zonder dat Khomeini daartegen het nodige verricht.

Terwijl enkele conflicten tussen Khomeini en premier Bazargan mede n.a.v. de revolutionaire rechtspraak in Iran, niet tot uitbarsting zijn gekomen, is het aftreden van Minister Sanjabi van grote betekenis. Onder de Sjah was Sanjabi de leider van de politieke oppositie, verenigd in het Nationaal Front. In die hoedanigheid sloot hij in november 1978 een pact met Khomeini, zich aansluitend bij diens eis dat de Sjah diende te verdwijnen. Medio april echter bleek dat de "Dual Power"- situatie voor Sanjabi tot onaanvaardbare proporties was uitgegroeid. Mogelijk betekent het ontslag van Sanjabi het begin van een confrontatie tussen de geestelijke en wereldlijke leiding in Iran. Indien deze confrontatie zich zou voordoen, valt te vrezen dat de toch al instabiele en onoverzichtelijke toestand in het land zal

GEHEIM

verslechteren. Los van de vraag, wie als winnaar uit het strijdpersoneel zal treden, zal een machtsstrijd tussen de regering en de door zijn aanhangers opgestuwde Khomeini chaos over het land brengen.

Intussen voorspelt het feit, dat de bijeenkomst van een grondwetgevende vergadering waarvan de verkiezing voor juni was aangekondigd, voor onbepaalde tijd is uitgesteld, al evenmin goeds.

Behalve dat daardoor het tijdperk van interim-bestuur wordt uitgebreid, demonstreert dit gegeven de labiliteit van de Iraanse binnenlandse situatie, waarin een voorlopige regering kennelijk kan worden verhinderd tot normalisering van de toestand over te gaan.

Over de rol van de strijdkrachten als binnenlandse machtsfactor bestaat weinig duidelijkheid. Gevreesd moet worden, dat het effect van Khomeini's charisma daar niet zonder invloed is gebleven, terwijl tevens de ruime schaal, waarop thans wapens onder de bevolking circuleren het leger als machtsfactor verder afbreuk heeft gedaan.

De huidige toestand lijkt ideaal te zijn voor extreem linkse groeperingen, inclusief communisten, die, al of niet door instigatie van buiten af, zullen trachten de wanorde tot eigen nut uit te buiten en desgewenst te bevorderen.

In internationaal opzicht laat de situatie in Iran zich ook gelden. Duidelijke tekenen zijn waarneembaar, dat het buurland Irak, dat een talrijke Koerdische bevolking kent en waar bovendien de Sji'ieten de bevolkingsmeerderheid vormt, de uitstraling uit Iran met zorg gadeslaat. Ook de overige Golfstaten lijken zeer onder de indruk van hetgeen in Iran gebeurt. Een afwachtende houding kenmerkt de reactie.

identieel

4. West-Sahara

Nadat op 21 maart de Mauritaaanse president kol Ould Salek een nieuw kabinet had samengesteld, waarin de pro-Algerijnse factie was verdwenen, werd op 6 april een volledig militair bewind ingesteld: een "militair comité van nationaal heil". De belangrijkste man in Mauritanië is nu geworden de luitenant-kolonel Ahmed Ould Bouceif, die als eerste minister de effectieve leiding in de binnen- en buitenlandse politiek schijnt te hebben overgenomen. Salek is weliswaar president gebleven, maar zijn rol is beperkt tot louter representatieve taken.

Intern zijn de politieke activiteiten opgeschort, en ten aanzien van de Sahara-kwestie zegt men een "eervolle vrede" te willen nastreven. In het buurland Marokko heeft koning Hassan eveneens enkele interne mutaties doorgevoerd, omdat zijn machtspositie ten gevolge van de successen van het Polisario-front in hun sedert het begin van 1979 geopende "Boumedienne-offensief" had geleden.

Maati Bouabid, de leider van de Marokkaanse Arbeidersunie, werd benoemd tot premier; ter bevordering van de mobilisatie ter verdediging van de nationale integriteit werd een nationale defensie-raad, met deelname van de leiders van alle politieke partijen, gevormd; en in de zuidelijke militaire zône werd een nieuwe commandant verantwoordelijk voor contra-guerilla-activiteiten: kol Abrouk.
(C-3)(G/R/W)

Commentaar: In de reeds meer dan drie jaar voortdurende strijd rond de West-Sahara schijnt zich de tegenstand tegen Polisario onder invloed van de bovenstaande wijzigingen te versterken. In de eerste plaats duidt het streven van de Mauritaanse militairen naar een "eervolle vrede" erop, dat Mauritanië niet zonder meer een - door Frente Polisario in 1976 uitgeroepen Democratische Arabische Republiek Sahara met soevereiniteit over huidig Mauritaans grondgebied - naast zich zal dulden. Betekende de verwijdering van de pro-Algerijnse factie uit de regering, met name tot stand gekomen door de aansluiting van de zwarte minderheidsbelangen aan de meer pro-Marokkaans ingestelde regeringsfactie, reeds een slag voor een mogelijk diplomatieke oplossing van de confrontatie met Polisario, de beklemtoning van de alliantie met Marokko door Bouceif zal de lopende onderhandelingen wel geheel in het slop doen geraken.

Deze onderhandelingen waren gestart na de unilaterale afkondiging door Polisario van een wapenstilstand op 12 juli 1978, enerzijds als teken van goede wil aan het nieuwe Salek-regime (zie MO 6/78), anderzijds ten behoeve van concentratie van guerilla-aanvallen op Marokko. De hernieuwde toenadering tussen Nouakchott en Rabat komt bovendien tot uiting in het stopzetten van de geplande terugtrekking van de + 8.000 Marokkaanse troepen in Mauritanië, daar gelegerd ter versterking van het front tegen Polisario. Polisario zelf heeft inmiddels gereageerd op de koerswijziging van het Mauritaanse regime met het stellen van de eis van terugtrekking van Mauritaanse troepen uit het gebied van de Rio-de-Oro, alvorens een nieuwe ontmoeting van de onderhandelingsdelegaties kan plaatsvinden.

Voor Hassan kan de politiek van Bouceif niet onwelkom zijn: de concentratie van guerilla-acties in het "offensief Houari Boumedienne" op Marokkaans grondgebied sedert enige maanden bracht Polisario niet onaanzienlijke successen.

De reeks van acties die door het (nu op 7.000 man geschatte) Polisario sinds begin januari zijn ondernomen, hebben een belangrijke intensivering van de strijd betekend: het mikpunt was met name het zuidelijke deel van Marokko, waar rond Tan-Tan en El Aioun door Polisario opmerkelijke overwinningen schijnen te zijn behaald.

Hoewel het exacte welslagen van deze acties moeilijk kan worden geverifieerd, is de strategie van het propagandistisch uitbuiten van zelfs minieme successen door Polisario met als doel het demoraliseren van de Marokkaanse troepen in ieder geval voor Tan-Tan redelijk geslaagd.

Opvallend in vergelijking met voorgaande "hit and run" acties was, dat nu niet alleen geopereerd wordt vanuit de Algerijnse plaats Tindouf, doch dat mede ten gevolge van de wapenstilstand mogelijk gemaakte consolidering van steunpunten in het Mauritaanse deel van de West-Sahara een tweede thuis-"basis" is gevormd.

In ieder geval dreigde het Polisario-offensief interne repercussies voor het - toch al door de West-Saharawestie in economische moeilijkheden verkerende - Hassabewind te krijgen. In het verleden zijn de successen om de bevolking op het Sahara-"issue" achter zich te verenigen gebleken (de "groene mars"), en deze geprolongeerde poging

d.m.v. interne mutaties lijkt onder de verschuivende regionale verhoudingen zeker kansrijk. Doorslaggevend in het gehele conflict rond het grondstoffenrijke (m.n. fosfaat) gebied blijft evenwel de positie van Algerije: zonder haar militaire en financiële steun zou het Polisario een onbeduidende factor zijn.

De samenstelling van het nieuwe kabinet op 8 maart j.l. geeft aanleiding te veronderstellen, dat de lijn van de Algerijnse buitenlandse politiek t.a.v. het probleem West-Sahara in onverminderde mate zal worden voortgezet. Leek er onder Bouteflika als minister van buitenlandse zaken nog een kans te zijn de conflictstof via de politieke weg te behandelen - in een nota van 15 februari werd ingestemd met een dialoog met Marokko ter herstel van de vrede en samenwerking in de regio-, in de nieuwe regering is deze vervangen door de oud-minister van financiën (én oud-ambassadeur te Moskou van 1963 tot 1965) Benyahia, welke wordt geacht te behoren tot de progressieve vleugel van de FLN. Aangetekend dient te worden dat de opvattingen en machtspositie van de nieuwe president Chadli Bendjedid vooralsnog onduidelijk zijn. Door bovengenoemde politieke verhoudingen in de drie betrokken staten is de conclusie onvermijdelijk, dat voorlopig slechts een verharding van het conflict rond de West-Sahara te verwachten valt: de alliantie van Marokko en Mauritanië tegenover een strijdbaar Polisario, waarbij een escalatie ten gevolge van een grotere betrokkenheid van de kant van Algerije niet mag worden uitgesloten. Volgens een op 26 april bekend gemaakt Libisch persbericht zouden Mauritanië en Polisario op 26 mei a.s. een vredesverdrag tekenen, waarbij Mauritanië de aanspraken op haar deel van de West-Sahara zou opgeven.

De overeenstemming zou tot stand zijn gekomen na bemiddeling van Libië, alwaar dan ook de handtekeningen zouden worden gezet. Dit bericht lijkt vooralsnog onjuist: in de eerste plaats gegeven de boven omschreven politieke veranderingen, én in de tweede plaats omdat in het recente verleden (begin april) bemiddeling van Libië categorisch zou zijn afgewezen door de Mauritaanse machthebbers. De Mauritaanse regering heeft dan ook deze berichten ontkend, zij het met

de toevoeging, dat men bereid is met alle betrokken partijen, inclusief Polisario, te overleggen. Deze laatste toevoeging kan mogelijk als een aanwijzing gezien worden van de toenemende kracht van Polisario juist op Mauritaans grondgebied, en dit zou de Mauritaanse regering kunnen doen afzien van een voortzetting van de strijd, met de daaruit voortvloeiende lasten die op de zwakke economie drukken.

DEEL III: AZIE/VERRE OOSTEN1. Afganistan

Confidentieel

a. Binnenlandse Ontwikkelingen en relatie tot Sovjet-Unie

De afgelopen maanden is de binnenlandse toestand in Afganistan verdergaand verslechterd, niettegenstaande officiële ontkenningen van de zijde van de Afgaanse leiders. Toch valt uit hun uitspraken en handelingen op te maken dat ook zij de toestand als ernstig ervaren, getuige o.m. een rede van de partijleider, premier en voorzitter van de Revolutionaire Raad (=president), Taraki, voor officieren op 28 december. Daarin wees hij op de noodzaak van krachtige strijdkrachten. In andere redes keerden de Afgaanse leiders zich tegen al dan niet vermeende steun van Iran en Pakistan aan Afgaanse opstandelingen. Een andere duidelijke aanwijzing voor bezorgdheid vormden eind maart de mutaties en organisatorische veranderingen in de Afgaanse leiding, circa tien dagen na een bloedig onderdrukte opstand in het nabij de Sovjet grens gelegen Herat. Deze mutaties betreffen onder meer :

- De benoeming van vice-premier en Minister voor Buitenlandse Zaken Amin tot premier, met behoud van de portefeuille van Buitenlandse Zaken.
- De vorming van een "Hoogste Verdedigingsraad van het Vaderland" o.l.v. partijleider-president Taraki, belast met "het oprollen van samenzweringen, het verwijderen van verraders en het beschermen van de April Revolutie". President Taraki is bovendien uit hoofde van zijn voorzitterschap Opperbevelhebber van de Strijdkrachten. Verder maken van de HVV deel uit premier Amin als vice-voorzitter en 7 leden, onder wie de Ministers van Defensie en Binnenlandse Zaken, de Chefstaf en het Hoofd van de Politieke Afdeling van de Afgaanse strijdkrachten.
- De benoeming tot Minister van Defensie, als opvolger van Taraki die deze functie sedert vorige zomer waarnam, van Majgen. Watanjar, die tot dusver Minister van Binnenlandse Zaken was.

Niet alleen in Kabul wordt de toestand als zorgwekkend ervaren, doch ook in de Sovjet-Unie lijken de nodige zorgen over de ontwikkelingen te bestaan. Het meest opvallende hierbij is dat sedert medio maart in de Sovjet media een aantal commentaren van zeer gezaghebbende "commentatoren" is verschenen, inclusief een reactie van Kremlin spreekbuis "I.Aleksandrov". Daarin werden Pakistan, Iran, China, Egypte en "bepaalde Westerse landen" (later werd de VS genoemd) beschuldigd van directe of indirecte inmenging in Afganistan. In dit kader werden met name ook Mohammedaanse groeperingen, met name de Múslim Broederschap, aangevallen, terwijl onder meer verklaard werd dat "de regering van de Sovjet-Unie en het Sovjet volk geheel en al achter de regering van Afganistan staan. Anderzijds beschuldigde China de Sovjet-Unie ervan Afganistan als 16e Republiek te willen annexeren en waarschuwde de VS de Sovjet-Unie voor directe inmenging in Afganistan.

Andere indicaties van Sovjet bezorgdheid over en betrokkenheid bij het Afgaanse gebeuren omvatten :

- Bezoek van Sovjet vice-premier Arkhipov (belast met coördinatie van het regeringsbeleid en binnenlandse zaken) aan Afganistan van 24 februari tot 1 maart.
- Bezoek van een Sovjet militaire delegatie o.l.v. het Hoofd van het Politieke Hoofddirectoraat van de Sovjet Strijdkrachten, Irgen.Yepishev, aan Afganistan van 5 tot 11 april, waarbij opviel dat Radio Kabul hem als 1e Plv. Minister van Defensie aanduidde. Tijdens dit bezoek werden o.m. 4 en 15 Pantserdivisie, gelegerd rond Kabul en behorend tot de legerreserve, bezocht en vonden besprekingen met President Taraki plaats.
- Opvoering van de Sovjet transportvluchten naar, en wapenleveranties aan, Afganistan waaronder de levering van moderne tanks en (naar verluidt 24) zware transporthelicopters.

- De rede van President Brezhnev ter gelegenheid van de ratificatie op 20 april van het Sovjet-Afgaanse Vriendschapsverdrag van 5 december 1978, waarin Brezhnev onder verwijzing naar Lenin verklaarde dat "de Sovjet-Unie voor altijd de eerste vriend van Afganistan blijft". Bovendien verklaarde hij dat het nieuwe verdrag "een kwalitatief nieuwe etappe in de Sovjet-Afgaanse betrekkingen inhoudt", waaraan hij toevoegde dat "het Sovjet volk het bevriende Afgaanse volk internationalistische hulp en steun verleent" en dat de Sovjet-Unie "er vast van overtuigd is dat het nieuwe democratische Afganistan succesvol zal zijn".
- De overbrenging van Sovjet technici/adviseurs van buitengewesten van Afganistan en buitenwijken van Kabul naar de Sovjet ambassade, en de evacuatie van familieleden van Sovjet en NSWP technici, alsmede van een aantal technici zelf.
- Een verklaring van de nieuwe Afgaanse premier dat er in Afganistan 1900 buitenlandse adviseurs zijn, waarvan 1100 uit de Sovjet-Unie, inclusief Sovjet militaire adviseurs. Bovendien erkende hij de dood van Russen in Herat, hetgeen ook van de zijde van de Sovjet-Unie officieus gebeurde.

(C-3)(G/GR/R/W)

Geheim

Commentaar : Tijdens de procedure rond de ratificatie van het Sovjet-Afgaanse vriendschapsverdrag werden meermalen de goede betrekkingen die nu tussen de Sovjet-Unie en Afganistan bestaan onderstreept. In vergelijking met de procedure rond de recente ratificatie van het Sovjet-Vietnamese Vriendschapsverdrag was echter sprake van een relatief minder belangrijke gebeurtenis, samenhangend met de verschillen in de verdragsteksten en betrekkingen met de twee landen en een zekere terughoudendheid van de zijde van de Sovjet-Unie. Dit in overweging nemend, is de aandacht die Afganistan sedert medio maart in de Sovjet media geniet opvallend te noemen, waarbij de vraag rijst of wellicht vrees bestaat dat de Sovjet-Unie zich inzake de Chinese aanval op Vietnam in de ogen van Aziaten als "papieren

tijger" heeft voorgedaan. Het optreden inzake Afganistan zou dan duidelijk moeten maken dat de Sovjet-Unie haar verdragsverplichtingen ernstig opneemt, zonder het gevaar van een directe confrontatie te lopen.

Anderzijds valt te constateren dat de Sovjet-Unie na de recente Mohammedaans geïnspireerde omwenteling in Iran wellicht bevreesd is dat de Mohammedaanse opstandelingen óók in Afganistan succes zullen hebben. Hierdoor zou enerzijds het gevaar dreigen dat de vorig jaar in Afganistan geboekte politieke winst weer verloren gaat, anderzijds dat de overwegend Mohammedaanse bevolking van de zuidelijke Aziatische Sovjet Republieken het voorbeeld van hun Afgaanse en Iraanse broeders zullen volgen en eveneens in opstand komen. In dit verband is opvallend dat na aanvankelijke steunbetuigingen aan de Iraanse omwenteling de Sovjet-Unie zich momenteel terughoudender opstelt en zelfs Iran meermalen bekritiseerd heeft.

Evenals Iran is ook Pakistan in verband met al dan niet vermeende steun aan de Afgaanse opstandelingen het doelwit van Sovjet kritiek. Dit heeft geleid tot fricties tussen Pakistan en de Sovjet-Unie (én tussen Pakistan en Afganistan), hetgeen op zijn beurt ertoe geleid heeft dat de Sovjet-Unie politiek nauwelijks heeft kunnen profiteren van de door haar gewenste feitelijke opheffing van de Centrale Verdragsorganisatie (CENTO) door het achtereenvolgens aangekondigde uittreden van Iran, Pakistan en Turkije. Desalniettemin is de huidige situatie waarin Iran en Pakistan niet meer door een defensieverdrag met het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten zijn verbonden en beide aansluiting zoeken bij de Beweging van Niet-gebonden Landen een in de Sovjet visie duidelijk positief te noemen ontwikkeling die nieuwe mogelijkheden biedt in het

Indische Oceaan gebied. Anderzijds heeft het recente bezoek (9-15 maart) van Sovjet premier Kosygin aan India, ondanks een extra besprekingsronde, nauwelijks tot een voor de Sovjet-Unie positief te noemen ontwikkeling in de bilaterale betrekkingen geleid. Hierbij speelt waarschijnlijk mede een rol dat in India enige zorg bestaat over de Sovjet rol in Afganistan. In Afganistan behoort een nog verdergaande verslechtering van de toestand, met name rond de eerste verjaardag van de omwenteling op 27 april, en terreinwinst voor de opstandelingen tot de reële mogelijkheden. Vooralsnog lijkt het evenwel minder waarschijnlijk dat het Taraki/Amin-regime ten val zal komen, waarbij een rol speelt dat de Mohammedaanse opstandelingen onderling verdeeld zijn en hun activiteiten door aanvoerproblemen qua intensiteit fluctueren. Deze situatie zou evenwel veranderen als de strijdkrachten hun loyaliteit ten opzichte van het regime verbreken en de muitereien die hebben plaatsgevonden zich verder verspreiden. De recente ontwikkelingen maken duidelijk dat het regime, waarvan Amin als de feitelijke "sterke man" geldt, vooralsnog de volle steun van de Sovjet-Unie geniet, terwijl de Sovjet-Unie zich nauwelijks een overwinning van de opstandelingen kan permitteren.

In deze context is het bezoek aan Afganistan van Irgen.Yepishev opmerkelijk daar zijn functie gelijk is te stellen met die van een 1e Plaatsvervangend Minister van Defensie (voor Politieke Zaken) én van een Hoofd van een Afdeling van het Centraal Comité van de CPSU. Het Politieke Hoofddirectoraat zelf is belast met politiek toezicht op, en het ideologisch rechtvaardigen en motiveren van de Sovjet militaire opbouw.

Gelet op het tijdstip van Yepishev's bezoek aan Afganistan kan e.e.a. opgevat worden als duidelijk teken van grote Sovjet bezorgdheid over de ontwikkelingen daar, en tevens als uitvloeisel of voorbode van grotere Sovjet militaire steun aan het Afgaanse regime. Niet in de laatste plaats getuigt zijn bezoek ook van de politieke affiniteit van de Sovjet-Unie met het sinds 27 april 1978 aan de macht zijnde bewind van Taraki c.s. en die ook tot uitdrukking kwam in Brezhnev's ratificatierede. Tot slot kan vermeld worden dat Yepishev in 1972 de aandacht op zich vestigde door een artikel in "Kommunist", waarin hij onder meer de rol van de Sovjet militaire macht in internationaal verband ideologisch trachtte te rechtvaardigen door te spreken over "een verdieping van de externe functie" van de Sovjet strijdkrachten welke logischerwijs zou plaatsvinden. Echter, in het licht van overwegend voorzichtig en rationeel Sovjet optreden in de buitenlandse politiek kan een min of meer massaal Sovjet militair optreden in Afganistan, anders dan door adviseurssteun en wapenleveranties, vooralsnog als onwaarschijnlijk beoordeeld worden.